Tweemaandelijks tijdschrift
27ste jaargang 1996/6 (162)
november-december

HORIZON *taal*

ISSN 0772-540 X Afgiftekantoor: ANTWERPEN X

Horizontaal – Tweemaandelijks tijdschrift, uitgegeven door de Vlaamse Esperantobond v.z.w., 27ste jaargang. Horizontaal is de voortzetting van *Esperanto Panorama*.

Redactie en administratie (België): Frankrijklei 140, 2000 Antwerpen, tel.: 03/234 34 00, telefax: 03/233 54 33, netwerk: fel@knooppunt.be – infobladzijden: http://www.knooppunt.be/~fel; (Nederland): Libro-Servo Esperanto-Nederland, Marnixstraat 57, 2023 RB Haarlem.

Abonnementen: Gewoon abonnement: 600,– fr. in België, 33,– gld. in Nederland; vijfjarig abonnement: 2400,– fr. of 132,– gld.; levenslang abonnement: 15 000,– fr. of 775,– gld.

Rekeningen: Voor België telkens t.n.v. Vlaamse Esperantobond, Antwerpen KB 402-5510531-55 of ASLK 001-2376527-06; voor Nederland: postgiro rek.: 111278 t.n.v. Libro-Servo Esperanto-Nederland, Haarlem.

Redactie: Guido Van Damme, Eddy Raats, Jacques Schram

Medewerkers: Paul Peeraerts, Jean Pierre VandenDaele, W.M.A. De Smet, R. Rotsaert, I. Lievens, I. Durwael, J. De Mulder, e.a.

Verantwoordelijke uitgever: Paul Peeraerts, Frankrijklei 140, 2000 Antwerpen.

Horizontaal verschijnt de eerste van elke oneven maand.

Bijvoegsels bij ***Horizontaal*** worden slechts toegestaan als ze keurig gedrukt zijn en in onberispelijk Nederlands of Esperanto zijn opgesteld. De kosten veroorzaakt door het bijvoegen van het drukwerk worden gefactureerd.

Teksten voor publikatie moeten op de redactie toekomen uiterlijk op de 1ste van de even maand. De redactie houdt zich het recht voor ingezonden teksten, advertenties of bijvoegsels te weigeren of grammaticaal/stilistisch aan te passen. In geval van discussie beslist het Bestuur van de Vlaamse Esperantobond.

Lijst van adressen van alle plaatsen in Nederland en Vlaanderen waar inlichtingen over Esperanto kunnen worden ingewonnen. Voor meer gedetailleerde gegevens over de clubs verwijzen we naar de activiteitenkalender waar u inlichtingen vindt over de activiteiten die in de volgende 3 maanden zijn gepland.

Vlaamse Esperantobond/Flandra Esperanto-Ligo Frankrijklei, 140, B-2000 Antwerpen. Tel.: (03) 234 34 00, Fax.: (03) 233 54 33. Elektronisch adres: fel@knooppunt.be.

Vlaamse Esperanto Jongeren Vereniging/Flandra Esperanto Junulara Asocio p/a Frankrijklei 140, B-2000 Antwerpen. Tel.: (03) 234 34 00.

Fervojistoj L. De Sutter, Fr re-Orbanstraat 210, B-8400 Oostende, tel.: (059) 50 18 25.

Esperanto-Nederland Arubastraat 12, NL-9715 RW Groningen, Nederland. Tel.: (050) 577 59 54.

Hoofdkantoor van de Esperanto Wereldbond/Centra Oficejo de UEA Nieuwe Binnenweg 176, NL-3015 BJ Rotterdam, tel.: (010) 436 10 44.

Esperanto Scoutsvereniging/Skolta Esperanto-Ligo (SEL) Arie Bouman, Driesdreef 8, B-9030 Gent. Tel.: (09) 227 48 41. SEL heeft groepen of leden in Diepenbeek, Gent, Halle, Oostende en Tienen.

Bestuursleden van FEL:

Flory Witdoeckt (Voorzitter), Wittenonnenstraat 9A, 8400 Oostende. Tel.: (059) 70 29 14; Fax: (059) 80 23 42.

Ivo Durwael (Secretaris), Paul Gilsonlaan 5, 2650 Edegem. Tel.: (03) 440 30 92.

Helene Van der Steen, Turnhoutsebaan 459/12, 2140 Borgerhout. Tel.: (03) 324 76 06.

Johan Van Eenoo (Hulp-secretaris), Stationsstraat 27, 8380 Lissewege. Tel.: (050) 54 40 03.

Roland Rotsaert (Kassier), Visspaanstraat 97, 8000 Brugge.

Jacques Schram, Hof ter Bekestraat 49, 2018 Antwerpen. Tel.: (03) 237 86 02.

Walter Vandenkieboom, Wittenonnenstraat 9A, 8400 Oostende. Tel.: (059) 70 29 14.

We zouden dit nummer van Horizontaal *gerust een themanummer kunnen noemen, en het is tevens geen „lichte kost". Eigenlijk handelt het over de kijk op de wereld en de kijk op taal in de wereld, door de ogen van esperantisten, – William Auld in ons hoofdartikel; de Esperantogemeenschap in het „Manifest van Praag –, en door de ogen van twee anderen (niet esperantisten). Uit de bijdragen blijkt het essentiële verschil tussen voorstanders van het Esperanto, en zij die „de eigen taal" verdedigen. Bij de eersten ligt de hoofdtoon op „openheid", communicatie, co-existeren, democratie en gelijkheid. De anderen hebben in zekere zin een veel agressiever taalgebruik, zelfs indien zij principieel „een geslaagde communicatie op internationaal niveau" of het behoud van taalverscheidenheid nastreven. Toch gaat hun belangstelling vooral uit naar dominantie, overheersen, invloed, belang. Zij staan niet stil bij „het gemak", laat staan het gemak voor anderen, maar hebben uitsluitend oog voor de wetenschappelijke, culturele en financiële opbrengst voor henzelf. „Henzelf" is dan meestal ook nog de spreker van de grote talen, die toch al in het voordeel zijn. En dat voor sommigen zelfs die toch reeds bevoordeelde positie niet genoeg is, kan je lezen in het artikel „Het nadeel van het voordeel", niet toevallige de spiegel van het artikel uit ons vorige nummer.*

Natuurlijk bevat dit nummer ook nog wat cultuur van eigen bodem. We bedoelen de bespreking van de eerste CD van het Nederlandse koor Akordo. *En eigen bodem refereert niet aan een groot-Nederlandse gedachte, maar wel aan de inhoud van deze CD, die zeer internationaal is, en aan de personen die daaraan hebben meegewerkt.*

In de Rubriek „Clubtribune" kan je lezen over 25 jaar NBN, maar ook een verslag van hoe de leden van de Oostendse club het Esperanto beleven. Het is een goed voorbeeld voor anderen. Wij zijn ook blij dat de secretaris van Oostende zich heeft gepresenteerd als vaste medewerker voor Horizontaal. *Marc Cuffez zal vanaf januari de rubriek Rondblik verzorgen. Hij neemt hiermee de rol over van Ivo Durwael, die wij bij deze danken voor zijn medewerking. Wie zelf wat organiseert doet er goed aan in de toekomst ook aan Marc de informatie daarover toe te sturen. Zijn adres vind je in de lijst met contactadressen onder Oostende.*

Dit is ook het laatste nummer van 1996. In bijlage vind je het Lidmaatschapsformulier voor 1997. Gelieve dit vlug en volledig in te vullen en terug te sturen aan het Esperanto Centrum. Kijk ook eens op het deel „Bestelformulier", misschien vind je wel een boek of tijdschrift naar jouw gading. In ieder geval rekent de Vlaamse Esperantobond ook op jouw (actieve) steun voor 1997.

gvd

De ziel van het Esperanto

Sta me toe als dichter mijn mening te geven over de rijkdom of het gebrek daaraan van het Esperanto. Eerst en vooral, een kunsttaal kan heel nuttig zijn in „geconstrueerde" teksten over ideologische of technische onderwerpen, maar geïnspireerde poëzie of literatuur moet uit de ziel van de dichter vloeien en wordt gewoonlijk veel spontaner gevormd in de moedertaal van de auteur, in zoverre zelfs dat de Engelse teksten van overzeese dichters allemaal vertalingen zijn uit de originele taal (het Bengaals, bijvoorbeeld in het geval van Tagore).
Bijgevolg is een verworven kunsttaal mentaal niet geschikt voor de schepper, *hoe groot zijn objectieve verdiensten ook mogen zijn. En, omdat dichters nu éénmaal een publiek zoeken, zullen zij liever in die taal schrijven die door het grootst mogelijk publiek wordt begrepen, in plaats van uw ideaal te onderschrijven, hoe waardevol dat ook is!*

David Stringer, 1996

De mening die hierboven wordt geciteerd is helemaal niet ongewoon. Met betrekking tot het Esperanto klopt die theorie van geen kanten, maar het is de moeite waard de argumentatie ervan te analyseren ten einde aan te tonen waarom de theorie – ondanks het feit dat ze op het eerste gezicht erg waarschijnlijk is – toch verkeerd is.
Eerst en vooral maakt ze een empirische fout [in België zou je het een „procedure"-fout kunnen noemen (red.)], omdat ze geen kennis neemt van de bloeiende Esperanto-dichtkunst in de laatste honderd jaar – hoewel Stringer zich met een minimum aan goed onderzoek daarover had kunnen informeren. In mijn eigen bibliotheek bevinden zich op dit ogenblik meer dan driehonderd dichtbundels, uit vijf continenten, allemaal origineel in het Esperanto gecreëerd en niet vertaald uit een andere taal. (Ook de vertaalde poëzie bloeit trouwens – van Chaucer tot Matsuo Bash – maar dat is een zaak apart.)
Het is wat goedkoop om te stellen dat die gedichten helemaal geen gedichten zijn, als je niet eens de moeite neemt om er zelfs maar kennis van te nemen. Maar om dat te kunnen doen, moet men ten minste een klein beetje Esperanto leren. Het is veel gemakkelijker ze gewoon af te wijzen, als niet bestaande te beschouwen.
Het is een feit dat niet alle Esperanto-dichters even competent zijn – en om heel eerlijk te zijn er zijn er zelfs compleet waardeloze, maar ik durf beweren dat er ook een aantal van wereldformaat tussen zitten. Natuurlijk worden die niet erkend buiten de Esperanto-gemeenschap, maar het zelfde geldt over het algemeen voor de grote Hongaarse dichters, wier reputatie de meesten onder ons maar voor waar moeten aannemen. In mijn eigen land geldt dat ook voor de Gaelische dichters zoals Somhairle en MacGill-Eain. Wij accepteren hun reputatie omdat competente sprekers van de betrokken talen ons zeggen dat ze „buitengewoon" zijn. Esperanto-dichters worden zelden met dezelfde voorkomendheid behandeld.

Esperanto-dichters bestaan, maar hoe kan dat?
De argumentatie van Stringer is perfect valabel wanneer die wordt toegepast op vreemde (etnische) talen, maar met betrekking tot het Esperanto gaat ze niet op. De reden daarvan is dat Esperanto geen vreemde taal is in de echte zin van het woord. Een vreemde taal is het eigendom van moedertaalsprekers, die die taal naijverig bemoederen en voeden. Wanneer ik Frans probeer te spreken, dan ben ik mij volkomen bewust van het „onoverkomelijk" gewicht van de Franse cultuur, die tegenover

mij staat opgesteld. Ik weet dat ik nooit in staat zal zijn heel die cultuur te assimileren en dat ik me nooit echt thuis zal voelen in die Franse cultuur.
Evenmin vermindert mijn liefde voor het Esperanto mijn liefde voor het Engels. Dat is de reden waarom mijn haren ten bergen rijzen wanneer ik buitenlanders mijn moedertaal hoor verkrachten, wat zij onvermijdelijk doen, wanneer zij Engels proberen te

spreken. Maar dat gaat niet op voor het Esperanto, dat aan iedereen toebehoort, zowel aan nieuwelingen als aan mensen die met Esperanto werden opgevoed van bij de geboorte. Er is hier geen „onoverkomelijk" gewicht. Ik zeg soms – al schertsend weliswaar – dat het Esperanto mijn taal is, omdat ik die zelf gekozen heb, terwijl het Engels mij willens nillens werd opgedrongen. Maar er zit een grond van waarheid in die scherts.

Er bestaat geen conflict tussen het Esperanto en iemands moedertaal; beide kunnen comfortabel co-existeren in één psyche. Dat komt, omdat die talen twee afzonderlijke en gescheiden rollen vervullen, waaraan zij perfect zijn aangepast. Engels is niet bij uitstek geschikt voor internationaal gebruik en vervult die functie slechts met beperkt succes. (Maar dit wil ik terzijde laten, want het raakt slechts zijdelings het onderwerp van dit essay. Of iedereen het hierover eens is, heeft hier geen belang.)

Het andere onderscheid tussen Esperanto enerzijds en andere talen anderzijds is dat Esperanto een „kunsttaal" is. Dit wordt vaak denigrerend opgemerkt, maar dat komt omdat men de term „kunsttaal" verkeerd begrijpt. „Kunsttaal" betekent eigenlijk dat Esperanto een „kunstwerk" is, de creatie van een kunstenaar, van een dichter in de ware zin van het woord. En zoals elk ander kunstwerk werkt het verlichtend, dat is de reden waarom het Esperanto zoveel dichters inspireert.

Mentaal geschikt

We moeten nu bekijken of een aangeleerde kunsttaal „mentaal geschikt is voor een *schepper*". De idee van Stringer over het creatieve proces is honderd procent correct. Wat hij en vele anderen zich niet kunnen voorstellen – door hun bevooroordeelde misvatting van zijn ware aard – is dat het Esperanto in iemands geest kan worden geassimileerd en dat het daar als taal wortel kan schieten. Maar het kan, en het gebeurt. Als Esperantodichter kan ik zeggen: „Het is mij overkomen."

Een groot deel van mijn leven heb ik gesleten in Esperantokringen. Esperanto is niet mijn tweede taal, maar mijn eerste vreemde taal. Met velen van mijn vrienden – en ook wel met vijanden – heb ik – tenzij uit beleefdheid tegenover derden – nooit Engels gesproken, zelfs al is Engels hun moedertaal. Het is natuurlijker – let op het woord – de taal te gebruiken waarin de gemeenschappelijke ervaringen werden beleefd. (Onder deze vrienden is mijn jeugdvriend, getuige bij mijn huwelijk en regelmatige correspondentievriend gedurende een halve eeuw.) En dat geldt a fortiori voor vrienden of vijanden wier moedertaal niet het Engels is.

Nu moet je niet denken dat dit enkel geldt voor mij en een handvol andere fanatici. Natuurlijk zijn er heel wat Esperantosprekers die niet tot dit uiterste zijn gegaan, maar er zijn er een heleboel die het wel doen, overal ter wereld, en onder hen bevinden zich natuurlijk de dichters.

Want Esperanto is de uitdrukking van een filosofie en een kijk op het leven, of men dat nu wil of niet. Zijn uitgangspunten veronderstellen het aanvaarden van de fundamentele gelijkheid van de mensen en een gemeenschappelijk idee over menswaardigheid. Dit wordt wel eens als naief afgedaan, maar het heeft grote denkers, heiligen en rabbies geïnspireerd en het is veruit te verkiezen boven het harteloze chauvinisme van dictators en boven de wrede razernij van wat eufemistisch „etnische zuivering" wordt genoemd.

Tijdens het eerste Esperanto Wereldcongres nam Zamenhof het woord en zei: „... voor de eerste keer in de geschiedenis van de mensheid staan wij, leden van verschillende volkeren, naast elkaar, niet als concurrenten, maar als broeders, die, zonder één taal aan anderen op te dringen, elkaar begrijpen, zonder wantrouwen omwille van het duister dat verdeelt, in liefde applaudiserend, niet schijn-

TELESCOOP

Bij de opmerking van Auld dat „Engels niet bij uitstek geschikt is voor internationaal gebruik", kunnen we een kleine kanttekening maken. In *TIME* (14 oktober 1996) in een artikel over de concurrentiepositie van Europese bedrijven op de markt voor Personal Computers lezen we het volgende: „Daarenboven wil 65 % van de consumenten niet eens een computer – gedeeltelijk omdat de toestellen te duur zijn (vergelijkbare modellen kosten van 30 tot 50 % meer dan in de V.S.), gedeeltelijk omdat zij vinden dat ze geen computer nodig hebben. Tenslotte houden hoge telefoonkosten en de overheersing van het Engels in Cyberspace, een groot aantal Europeanen weg van Internet dat voor de zakenwereld toch een instrument met een groeiend belang is.

heilig, zoals leden van verschillende naties doen, maar oprecht, van mens tot mens." Deze woorden mogen nooit worden vergeten. Dat is de visie die de Esperantobeweging heeft gemotiveerd en zijn grootste dichters heeft geïnspireerd.

De diepste persoonlijke emotie

Toen in 1906 de echtgenote van de Rus Roman Frenkel werd gedood door een onbekende hand, verkoos hij zijn verdriet om haar uit te drukken in een gedicht in het Esperanto. Dit fenomeen keert keer op keer terug in Esperantokringen. Want taal is nu eenmaal een emotionele aangelegenheid, en dat geldt evenzeer voor het Esperanto als voor andere talen. En alle kunst groeit eerst en vooral uit emotie.

Dichters zijn per definitie ook „woord-smeden" wier creatieve werkmiddelen woorden zijn. Het is wellicht moeilijk voor Stringer om te begrijpen dat Esperanto geen sterile code of een ongelukkig jargon is, maar een taal vol subtiliteiten (wanneer ze volledig geabsorbeerd en gebruikt wordt) en ingeboren suggestie. Maar het is zo. In tegenstelling tot de ruimverspreide opvatting is het Esperanto geen surrogaat Indo-Europese taal, maar heeft het zijn eigen en unieke structuur. Zamenhof maakt dat duidelijk in zijn *Unua Libro*: „Maar omdat dit soort taalconstructie zo ongewoon is voor de volkeren in Europa en omdat het moeilijk voor hen zou zijn om daaraan te wennen, heb ik de bedoelde segmenten van de taal aangepast aan de geest van de Europese talen, zodanig dat iemand die mijn taal leert zonder deze inleiding – die helemaal niet noodzakelijk is voor de student – niet eens door heeft dat het constructiepatroon van deze taal helemaal verschilt van dat van zijn moedertaal."

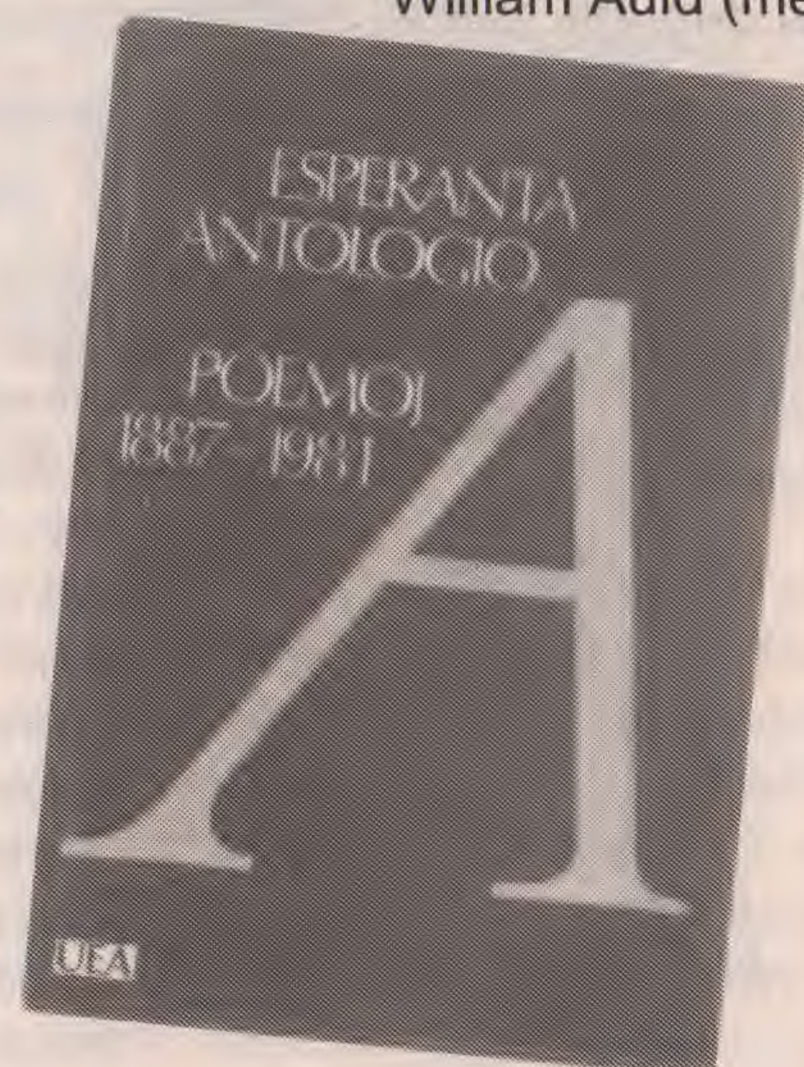
Esperanto is fundamenteel agglutinerend. Om maar één voorbeeld te noemen van wat het Esperanto zo subtiel maakt: het feit dat elke stam gebruikt kan worden als werkwoord, zelfstandig naamwoord, bijvoeglijk naamwoord of bijwoord geeft aan de taal een grote grammatische flexibiliteit en een subtiele betekenisleer. Het is een opwindend medium voor de creatieve gedachte en de dichtkunst.

Stringer wordt echter nog meer misleid door een andere paradox: de grootte van het lezerspubliek. Hij veronderstelt dat het potentiële wereldwijde lezerspubliek van het Engels zo enorm groot is, dat onvermijdelijk het actuele publiek van een bepaald auteur die van welke Esperanto-auteur verre moet overtreffen. Maar is dat altijd het geval? Het is ongetwijfeld waar in het geval van fictie bestsellers. Maar is het ook waar voor poëzie? Slechts weinig Engelse poëzie wordt gedrukt in een oplage die groter is dan enkele honderd exemplaren. Ik heb

ergens gelezen dat de eerste druk van Eliots *„The Waste Land"* slechts 500 exemplaren bedroeg. Mijn eerste boek werd op 2000 exemplaren gedrukt en was binnen het jaar uitverkocht. Natuurlijk, *The Waste Land* klom steeds hoger en hoger, maar ook mijn boek kende meerdere herdrukken. Maar het werkelijke lezerspubliek van de meeste nieuwe Engelse poëzie is zeker niet groter dan het werkelijke publiek van nieuwe Esperantodichters. En die hebben de zekerheid van een wereldwijde verspreiding. Als ik door de wereld reis, kom ik mensen tegen die mijn werk kennen. Ik heb een Roemeen ontmoet die één van mijn bundels lyrische gedichten van buiten kent. In Peking werd ik door een Chinees in een toespraak verwelkomd waaruit bleek dat hij mijn volledig œuvre zeer goed kende. In mijn post zitten brieven met gelukwensen uit heel de wereld, inclusief Mongolië. Wat kan een dichter meer wensen?

William Auld (mei 1996)

Het nadeel van het voordeel

Martien J.G. de Jong vraagt in zijn boek Vadertaal en moederland *(zie Hor. 1996/4, p. 14) begrip voor onze Franstalige landgenoten die proberen Nederlands te leren. Zij stuiten, aldus De Jong, daarbij op twee problemen. Ten eerste gaan Vlamingen al te vlug over op het Frans wanneer zij merken dat iemand het Nederlands niet machtig is. Ten tweede worden Franstaligen nog altijd geconfronteerd met een zo dialectisch gekleurde taal dat Nederlands leren in Vlaanderen niet voor de hand ligt. Dat niet alle Franstaligen even welwillend staan tegenover het Nederlands mag blijken uit de hierna volgende tekst, die wij vertalen uit* Télé-Moustique, *9 mei 1996.*

Waarom, afhankelijk van het feit of hij in Woluwe of Rosières woont, moet een jonge Franstalige al dan niet Vlaams[1] als tweede taal leren, terwijl de studie van een andere taal toch zoveel gemakkelijker is als die een zeker prestige geniet?
Van het begin van mijn beroepsloopbaan ken ik geen leerlingen die tijdens hun humaniora een perfecte beheersing van de tweede taal hebben verworven, terwijl zij er toch een leerperiode van acht jaar op hebben zitten en hun leerkrachten het beste van zichzelf hebben gegeven. Ik zal voor de duidelijkheid een metafoor gebruiken: een klimmuur. Hand over hand moet men de moeilijkheden overwinnen om de top te bereiken die het praktische en correcte gebruik van de verworven taal symboliseert. De inspanning wordt overvloedig beloond.
Aan de voet van de muur, schouder aan schouder, Bart, een jonge, sympathieke Vlaming, en Quentin, een jonge Brusselaar[2] van de Franstalige meerderheid. De eerste volgt de weg van „het Frans als tweede verplichte taal". De jonge Brusselaar wordt gedwongen langs de moeilijke doorgang van het „Nederlands". Bij het begin nemen zij dezelfde weg, trekken zich moedig op, zoeken het geschikste traject, komen langzaam vooruit, en bereiken uiteindelijk gezamenlijk de top – de kennis. Wanneer ik de lijst met beloningen van deze denkbeeldige klauterpartij bekijk, dan merk ik hoezeer reeds van in het begin de kaarten gemerkt waren.
De jonge Vlaming ziet een wereld opengaan waarin hij in de paleizen, van zwart Afrika tot Quebec en Louisiana, over de Antillen, Madagascar of Mauritius, van Frankrijk en Zwitserland... en zelfs in Wallonië, zijn krediet niet kan opgebruiken. De jonge Franstalige echter, wordt uitgenodigd naar Brugge voor een geleid bezoek aan het Zwin, kan een weekendje doorbrengen in Maastricht en zelfs het Van Gogh museum bezoeken. Daar ontmoet hij wellicht reeds de eerste moeilijkheden, want de Hollanders hebben klaarblijkelijk niet die uitbundige belangstelling voor het Vlaams en zijn cultuur, die men zich zou kunnen voorstellen.
De zware handicap die aan jonge Franstaligen wordt opgelegd, zal hen nog lang zuur blijven opbreken. In onze competitieve wereld, waarin ook zij zullen moeten leven, zullen zij bedrogen uitkomen. Daarenboven is het Engels, met zijn uitstraling over heel de wereld, zoveel gemakkelijker en kan haar woordenschat nadien op efficiënte wijze bijdragen aan de verwerving van de kennis van het Vlaams.
Gewiekste apostelen prediken nog steeds de noodzaak om de twee landstalen[3] te kennen om elkaar te begrijpen, van gedachten te wisselen en handel te drijven. Daarop antwoord ik dat dat aan de „Vlaamse kust" niet echt onmisbaar is. Evenmin in Gent of Antwerpen. Handelaars en kassa's werken niet volgens dat principe. Maar goed, zonder rancune, laten we positief en Brusselaars blijven.
Mijn voorstel om onze leerlingen opnieuw tot het leren van talen te stimuleren, is eenvoudig:

- Verdieping van de kennis van het Frans [... want daarmee is het zeer slecht gesteld. (We korten hier de tekst van de auteur in. Red.)]
- In Brussel, optionele studie van het Vlaams – er is geen sprake van om dat te verbieden – en verplichte studie van het Engels als tweede taal (gemeenschappelijke taal voor communicatie met de Hollanders die daarin reeds een grote voorsprong hebben).
- Een zo ruim mogelijke waaier van andere talen, opdat iedereen in het groeiende Europa zich zou kunnen verdedigen met de wapens die hij zelf heeft gesmeed.
- Geen goedkoop bewijs van tweetaligheid meer toekennen aan wie onze taal brabbelt en ons

moet vertegenwoordigen. Tijdens de top van de Francofonie[4] nog wel! Onze jonge Franstaligen het leren van het Nederlands opleggen is een onrechtvaardige handicap en een aanslag op de fundamentele vrijheid.

- Last but not least, roepen wij op – zonder ons daarbij te overbelasten – om Engels te leren voor alles wat behoort tot de wereld van wetenschappelijk onderzoek en informatica, een wereld die in volle evolutie is en die nooit zal versperd worden door verkeerspalen in geel en zwart.

Jonge Brusselaars worden momenteel aan handen en voeten gebonden door de studie van een taal die uiteraard zeer respectabel is, maar slechts een zeer locale en onbeduidende uitstraling heeft. Jonge Vlamingen daarentegen kiezen koppig en moedig voor talen met grote uitstraling en wijde verspreiding, dus efficiënte bruikbaarheid. Onder die talen neemt het Frans nog altijd een belangrijke plaats in. Jonge Franstalige Brusselaars moeten dus maar ophouden om zich te onderwerpen aan eeuwige politieke toegevingen...

vert. gvd

Op de voetnoten na, zouden wij deze tekst liever zonder commentaar laten. Een reactie zou trouwens in Franstalige kringen moeten worden gelanceerd, iets waartoe ik mij niet bekwaam acht. Het is duidelijk dat de hele tekst getuigt van een minachtende houding tegenover het Nederlands, de Nederlandse cultuur en het grootste deel van de Belgische bevolking. Dit blad wil hierover geen polemiek voeren, maar deze houding gaat in tegen alles waar het Esperanto voor staat en wat het wil.

1. Het gebruik van de term „le flamand" in plaats van „le néerlandais" wijst al op een zekere negatieve vooringenomenheid.
2. Waarom de ene een jonge Vlaming is en de andere een Franstalige Brusselaar mag Joost weten. Het hadden twee Brusselaars kunnen zijn, of niet?
3. De Franse tekst luidt: „deux langues nationales". Dat inspireert de auteur tot de volgende bedenking, in voetnoot: Eigenlijk hebben wij maar één nationale taal, het Vlaams (le flamand), de andere twee zijn internationale talen.
4. De Franse tekst is hier dubbelzinnig. Hij luidt: „Au sommet de la francophonie, notamment!" Bedoelt de auteur: tijdens de topontmoeting van Franstalige landen of tijdens de hoogdagen van de francofonie?

Reclamespotjes

De vrije radio's en het ontstaan van de commerciële omroepen hebben heel wat invloed gehad op radio en TV in het algemeen. Die invloed is wel het best merkbaar bij de reclamespotjes die thans ook de openbare omroep teisteren. Soms zijn ze wel leuk, maar meestal erger ik mij er dood aan. Zo kan je tegenwoordig na het weerbericht horen: „De maximumtemperaturen worden u aangeboden door De Gouden Gids, de minimumtemperaturen door de weermannen!" Niet alleen is dit spotje het toppunt van stupiditeit, volgens zijn bedoeling en betekenis zit het ook compleet verkeerd in elkaar. Meest beklijvend – in mijn oren althans – is „de weermannen", helemaal achteraan in de reclameboodschap. Maar die weermannen hebben er eigenlijk helemaal niets mee te maken. Door het zinnetje gewoon om te draaien, komt de belangrijkste informatie wel op de meest beklijvende plaats, zo eenvoudig is dat.

Ook het spotje over de staatsbon is zo'n juweeltje. In een dom gesprekje van Jan met de Jak en Piet met de Pet, zegt de één aan de andere dat de nieuwe staatsbons er zijn; dat je ze kan krijgen op het postkantoor, en dat je ze zelfs thuis kan laten bezorgen. Als reactie op die laatste mededeling – je kan ze thuis laten bezorgen – zegt Piet: „Ik ben al weg... naar het postkantoor".

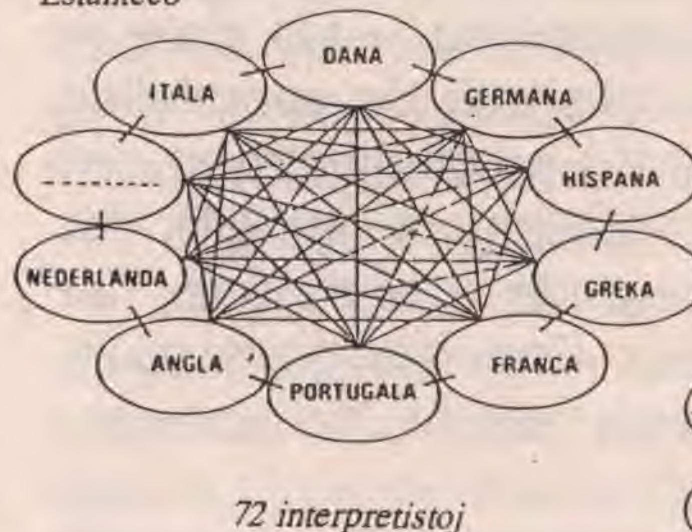
De reclame van de Wereldwinkel daarentegen is uiterst sober: Eerst het reclamegedeelte, dan het informatiegedeelte. Misschien niet echt zoals de grote reclamejongens het doen, maar wel veel acceptabeler voor mijn oren.

gvd

Een Babel-machine bouwen

Eén van de gezellen van Dr Who kon er niet goed bij dat alles en iedereen in het heelal Engels sprak. Soms denk ik wel eens dat de idee van een universele taal helemaal niet zover gezocht is, als het wel lijkt. Tenslotte, vastelanders spreken mij, wanneer zij mijn accent horen, steevast in het Engels aan. Leuk. Als Engelstalige behoort de wereld mij toe. Internet ook, want vrijwel alle verkeer daarop speelt zich af in het Engels.
Maar ik moet een beetje geschift zijn. Ik wil andere talen spreken. Ik wil dat vreemde regeringen vechten, niet tegen het Engels, maar om het behoud van hun eigen taal. In een wereld die onder vuur wordt genomen door Hollywood, zullen zij nieuwe, machtige wapens nodig hebben, en krachtige computerprogramma's zullen wellicht één van de machtigste blijken uit het arsenaal.
Vertalen en vertolken is een grote industrie geworden. Er zijn nu 11 officiële talen in de Europese Unie, en elk daarvan heeft vertaling van en naar elk van de tien andere nodig. De wereld van de wetenschap lijdt al even erg onder de kwaal als de administraties. Wetenschappers die zelf geen Engels kennen, zullen op zekere dag de diensten van een vertaler nodig hebben. Wanneer hun werk wordt gepubliceerd in een andere taal dan het Engels, riskeren zij over het hoofd gezien te worden en wordt hun werk wellicht – totaal overbodig – overgedaan door Engelstalige onderzoekers die slecht hun literatuur-huiswerk hebben gemaakt.
Aangezien er steeds meer veeltalige gemeenschappen ontstaan, en aangezien kleinere landen een steeds grotere rol in de internationale handel beginnen te spelen, groeit het aantal taalparen waarvoor vertaling nodig is exponentieel. Wat kunnen we doen om die zich uitzettende nood aan vertaling bevredigend op te vangen? We zouden het aantal officiële talen kunnen verminderen tot één – het Engels, de overheersende taal van onze eeuw. Of, om de afgunst die zo'n zet zou oproepen, door een geconstrueerde taal zoals het Esperanto.
Maar zo'n zet zou een enorme multilaterale regeringssteun nodig hebben, en, ondanks de goede wil van veel esperantisten, zijn alle regeringen onwillig om een andere dan hun eigen taal te promoten. Trouwens, het aantal talen inkrimpen is een soort taalkundige ontbossing. En hoewel je wel kan verwachten dat een diplomaat Esperanto zou gaan leren, politici in veeltalige parlementen, zoals het Europees Parlement, zullen enkel het summit van hun welsprekendheid bereiken, als het hen wordt toegestaan zich in hun moedertaal uit te drukken.
Een andere mogelijkheid is een computer bouwen die kan vertalen van en naar elke taal. Zo'n groots plan zou wel eens onmogelijk te realiseren kunnen zijn, maar regeringen die het toenemend belang van computervertalingen inzien, hebben nu een gelegenheid om een grote stap voorwaarts te doen door het onderzoek van vertaalprogramma's naar en van hun eigen taal te ondersteunen. Voor die landen waarvan de taal aan belang begint in te boeten, kan de nieuwe technologie van elektronische tekstbehandeling een middel zijn om de verloren invloed terug te winnen.
De basis is al gelegd. Niemand veronderstelt dat computers in de toekomst hoogwaardige literaire vertalingen zullen kunnen afleveren. Maar zij dragen wel bij om de behoefte aan technische vertalingen voor regeringen en industrie op te vangen, en zelfs de meest technische tekst is in zekere zin literair.
Voor dit soort publicaties zou het voor een vertaler efficiënter kunnen zijn om een computervertaling te reviseren, dan om al het werk zelf te doen. De mens zal voorlopig nog nodig blijven, want hoewel de computervertaling het goed maakt in de digitale eeuw, de afgeleverde vertalingen zijn nogal ongepolijst en grof. We zouden kunnen wachten tot deze programma's beter worden, maar dat zou tot Sint-Juttemis kunnen duren, zeker aan het huidige tempo. Om een echt grote stap voorwaarts te maken in de ontwikkeling van een literaire machine, dat denkt zoals wij en weet wat wij weten, is er een enorme inspanning in linguïstisch onderzoek nodig.
De Amerikaanse linguïst Noam Chomsky stelde dat taal een ingeboren eigenschap van de geest is, met een fysische vorm in de hersenen. Als dat zo is, dan zouden we een soort tussentaal, een Interlingua, kunnen construeren, die optreedt als tussenpersoon tussen twee andere talen. Een computer zou dan uit het Pools naar de tussentaal kunnen vertalen, en dan van die tussentaal naar het In-

Estanteco

72 interpretistoj

Estonteco

10 interpretistoj

donesisch. Daarmee zouden de regels die nodig zijn om het Pools direkt aan het Indonesisch te verbinden, omzeild kunnen worden. Dit zou in hoge mate het aantal taalparen reduceren die een universele vertaalmachine moet beheersen.
De moeilijkheden zijn echter niet te overzien. Vele linguïsten ontkennen dat zo'n tussentaal bestaat, maar alleen al bewijzen dat het niet kan, is de moeite waard. Als we hopen geld kunnen uitgeven om naar de Grote Eenheid Theorie van de cosmos te zoeken en om het menselijk genetisch materiaal te ontrafelen, waarom dan ook niet voor het zoeken naar zo'n tussentaal?
Zelfs al zou de constructie van een tussentaal een droom blijven, dan nog mogen regeringen het groeiend belang van computervertalingen niet over het hoofd zien. Talen die er niet in slagen zich aan de elektronische wereld aan te passen, verwaarlozen hun cultureel erfgoed.
De financiële beloning kan enorm en de culturele onmeetbaar zijn, zowel voor de sprekers van minderheidstalen die de uitdaging aangaan als voor diegenen die dit artikel stiekem in het Engels lezen. Indien de Engelstalige landen het voortouw nemen in dit onderzoek, kunnen zij hun overheersersrol blijven behouden, zonder afhankelijk te zijn van Hollywood. Dus zowel geld als culturele trots staan op het spel – en dat zou elke regering moeten interesseren.

George Jenner,
(uit *The New Scientist*, 8 juni 1996)
vert.: gvd

Het is een beetje verwonderlijk dat deze tekst in 1996 nog een plaats vindt in een gerenomeerd wetenschappelijk tijdschrift. Reeds in zijn jaargangen van 1987 en 1988 behandelde *Horizontaal* (toen nog *Esperanto-Panorama*) deze problematiek. Ook het vertaalproject DLT, dat precies onderzoek deed naar vertaling via een tussentaal, kende zijn hoogtepunt in die periode. Dat het project intussen bij gebrek aan geld – lees maar politieke belangstelling – ter ziele is gegaan, toont aan hoe realistisch de voorstellen van de auteur zijn. In ieder geval illustreert het artikel één van zijn eigen stellingen, namelijk dat niet in het Engels publicerende auteurs over het hoofd worden gezien door Engelstalige auteurs die hun literatuur-huiswerk slecht hebben gedaan.
Tenslotte ook nog iets over de ondertoon van het artikel: hoewel de auteur zelf klaarblijkelijk zeer open staat voor andere talen, geeft hij toch de indruk dat alleen „taaloverheersing" een drijvende kracht kan zijn om aan onderzoek naar computervertaling te doen. Over het fundamentele recht op gelijkheid rept hij met geen woord.

Over de trots van overheden en politici voor hun eigen taal is ook de volgende brief aan Mevrouw Germain Pirlot (sic) van de Nederlandse CDA een mooi voorbeeld. Het is een antwoord op een brief van Germain in het kader van zijn actie om de Europarlementairen te sensibiliseren voor het Esperanto.

Geachte Mevrouw Pirlot,

Hartelijk dank voor uw brief die ik via een collega ontving van 15 februari jl., over de taalproblemen in de Europese Unie.
Hoewel ik bevestig dat er een probleem bestaat met betrekking tot de vele talen in de Unie moet ik u tegelijkertijd melden dat er in de Nederlandse CDA delegatie geen grote problemen bestaan op dit gebied.
De Nederlandse CDA leden van het Europees Parlement beheersen 3 à 4 talen per persoon en vaak zijn hun medewerkers nog wel uitgerust met enkele extra talen. Wij hebben dus geen probleem met betrekking tot de communicatie in het Europees Parlement.
Wat uw algemene pleidooi met betrekking tot het Esperanto betreft, ben ik het theoretisch wel met u eens. De praktijk heeft mij echter geleerd dat de taal die men spreekt en wenst te spreken zoveel te maken heeft met cultuur en identiteit dat het nauwelijks mogelijk is om een 2e gemeenschappelijke taal zoals het Esperanto op grote schaal geaccepteerd te krijgen.

Treege bonege!

Deze keer gaan we in op stijl, woordvorming met namen van letters en taal-uitglijders. Verder vindt u het vierde artikel in een serie over het Fundamento de Esperanto. Voor hen die zich op een Esperanto-examen willen voorbereiden, geven we oefenmateriaal dat afkomstig is van het Elementa examen dat op 11 mei jl. plaatsvond in De Bilt. In deze rubriek gaan we graag in op uw vragen. Ons adres is: Arjen-Sjoerd en Roel, p/a Oostveenweg 15, NL-7533 VP Enschede.

Vermijd zware stijl

Een goede Esperanto-stijl kenmerkt zich door eenvoud. Daarom moet men uitdrukkingen die qua klank en betekenis opdringerig zijn, vermijden. Een voorbeeld hiervan is het al te scheutig zijn met het achtervoegsel *-eg*.

> *Dum la kunveno regis bonega etoso, kaj la interesegajn prelegojn ĉeestis multege da partoprenantoj.*
> Tijdens de bijeenkomst heerste er een geweldige sfeer, en de buitengewoon interessante lezingen werden bijgewoond door enorme hoeveelheden deelnemers.

Als je je aanwent om in deze stijl te schrijven, dan zal het niet mee vallen om een bijeenkomst te beschrijven die écht fantastisch was. Een al te opdringerige stijl leidt dus tot een inflatie van de woordbetekenis. Je hebt op een gegeven moment geen verantwoorde stijlmiddelen meer voorhanden om superlatieven te overtreffen.

We bespreken nu een aantal stijlmiddelen, die, net als het achtervoegsel *-eg*, met enige terughoudendheid gehanteerd moeten worden.

Voorzetseluitdrukkingen

Het komt wel eens voor dat je aan een bepaald voorzetsel wat meer nadruk wilt geven. Zo is het Nederlandse ‚met' een wat algemeen voorzetsel, dat benadrukt kan worden door bijvoorbeeld ‚samen met'. Ook in het Esperanto komt dit verschijnsel voor. Je maakt in zo'n geval van het betreffende voorzetsel een bijwoord, waarna *al*, *de* of *kun* volgt. Het resultaat is een zogenaamd samengesteld voorzetsel:

per — pere de	door middel van
ĉirkaŭ — ĉirkaŭe de	rondom
sub — sube de	aan de onderkant van
kontraŭ — kontraŭe al	in tegenstelling tot
kun — kune kun	samen met

Sommige mensen zijn zo enthousiast over deze samengestelde voorzetsels dat ze geen gelegenheid voorbij laten gaan om ze toe te passen. Ook hier moet je echter bedacht zijn op inflatie van de gevoelswaarde van dergelijke uitdrukkingen. Gebruik ze gerust als het zo uitkomt, maar wel met mate! Vergelijk:

> *Mi ĉiam skribas per fontoplumo.*
> Ik schrijf altijd met een vulpen.
> *Mi povis kompreni la tekston pere de traduko.*
> Ik kon de tekst met behulp van een vertaling begrijpen.

In het eerste voorbeeld is sprake van een ‚gereedschap' dat voor de betreffende handeling normaal is, zodat *per* geen speciale nadruk behoeft. In het tweede voorbeeld is het nadrukkelijke *pere de* op zijn plaats als je wilt aangeven dat het betreffende ‚instrument' in dit geval om een of andere reden bijzonder is.

Vergelijkingen met ‚tiom' en ‚kiom'

Normaal gesproken gebruik je in het Esperanto bij vergelijkingen de woorden *tiel* en *kiel*.

> *Lia kapo estis ruĝa kiel tomato.*
> Zijn hoofd was rood als een tomaat.
> *Mi ne estas tiel forta kiel vi.*
> Ik ben niet zo sterk als jij.

Als je ‚de mate van', de ‚hoeveelheid', wilt benadrukken dan kun je in plaats van *tiel* en *kiel* gebruik maken van *tiom* en *kiom*. Qua klank zijn de *om*-woorden echter veel opdringeriger dan de *el*-woorden. Daarom gaat het ook hier om een stijlmiddel, dat met mate toegepast dient te worden, zoals in:

> *Ŝi estis tiom pala, ke mi kredis ŝin morta.*
> Ze was dermate bleek, dat ik dacht dat ze dood was.
> *Kiom ajn vi penos, vi ne sukcesos!*
> Hoeveel moeite je ook doet, je zult niet slagen!

Vergelijkingen met ‚kvazaŭ'

Evenals *kiom* is ook *kvazaŭ* een woord dat opdringerig klinkt. In veel gevallen kun je ook hier het stilistisch rustiger woordje *kiel* gebruiken:

> *Li gestis kiel klaŭno.* (i.p.v. ...*kvazaŭ klaŭno.*)
> Hij gebaarde als een clown.

Omdat kiel meerdere betekenissen heeft, is het soms toch nodig om *kvazaŭ* te gebruiken (dit is besproken in het maart-april-nummer van dit blad).

Samengestelde tabelwoorden

Veel tabelwoorden kennen een meer nadrukkelijke, samengestelde variant. Ook deze moeten met mate worden gebruikt:

tiel — tiumaniere	op die wijze
tiam — tiutempe	toentertijd

nenial — neniukiale	om geen enkele reden
ĉia — ĉiuspeca	allerlei soorten
ie — iuloke	op een of andere plaats
tiom — tiukvante	zo'n hoeveelheid

Wanneer je gewoonlijk een rustige stijl hanteert, dan heb je een mooie basis om af en toe eens uit te pakken met een van de zwaardere vormen die we hier hebben laten zien.

OEFENING: *Temper de stijl:*
Transe de la rivero situas belega urbo. Ĝia beleco estas tiom imponega, ke mi neniumomente povas rezisti la emegon iri tiuloken. La urbo altiregas min kvazaŭ magneto. Ĉiuloke ene de la urbo troviĝas gravegaj monumentegoj, etosplenegaj trinkejoj, interesegaj teatroj k.t.p. Eble mi iutempe organizos Esperanto-kunvenon en la tiea kongresejo kiu situas apude de la urbodomo.

Uitglijders

Sommige taalfouten in het Esperanto zijn terug te voeren op invloeden van het Nederlands. Rie van der Kooij-Waal uit Den Haag stuurde ons daarom haar verzameling ,valse vrienden'. Deze keer hebben we rijkelijk uit deze bron kunnen putten.

Valse vrienden

Een ,valse vriend' is een Esperanto-woord dat lijkt op een Nederlands woord, maar dat wel een andere betekenis heeft.

akso = ,as', maar ,aks' (,bijl')= *hakilo*
alko = ,eland', maar ,alk' = *aŭko*
bramo = ,brasem', maar ,braam' = *rubusbero*
dilo = ,plank', maar ,dille' = *aneto*
lupo = ,wolf', maar ,loep' = *lupeo*
polo = ,Pool', maar ,pool' = *poluso*
rostro = ,slurf', maar ,rooster' = *krado*
krampo = ,haakje', ,nietje', maar ,kramp' = *kramfo*
ponto = ,brug', maar ,pont' = *pramo*
lino = ,vlas', maar ,linnen' = *tolo*
spiro = ,adem', maar ,spier' = *muskolo*
tino = ,tobbe', maar ,tin' = *stano*
tualeto = ,toilet (kleding e.d.)', maar ,w.c.' = *necesejo*
bando = ,bende', ,schare', maar ,band' = *ligilo, rubando, banderolo* enz.

Let op! Valse vrienden krijg je soms ook onder invloed van andere talen zoals het Engels:
importanta = ,invoerend',
maar *,important', ,belangrijk' = grava*
estimi = hoogachten
maar *,estimate', ,inschatten' = taksi*

Meerdere betekenissen

Als Nederlandse woorden meerdere betekenissen hebben, moeten ze vaak met verschillende Esperanto-woorden worden vertaald:

,boer'	*La farmisto melkas la bovinon.*
	De boer melkt de koe.
	Mi nur havas karoan bubon.
	Ik heb alleen een ruitenboer.
	Post la manĝo li laŭte ruktas.
	Na het eten laat hij een flinke boer.
	La buroj devenas de Nederlando.
	De Boeren stammen uit Nederland.
,spoor'	*Mi sekvis ensablajn spurojn de besto.*
	Ik volgde sporen van een dier in het zand.
	Filikoj havas sporojn.
	Varens hebben sporen.
	Mi prefere vojaĝas fervoje.
	Ik reis het liefst per spoor.
	Pro la akcidento obstrukciĝis la trako.
	Door het ongeval was het spoor gestremd.
	La vakero spronis sian ĉevalon.
	De cowboy gaf zijn paard de sporen.

Vormverschillen

Soms worden er fouten gemaakt doordat er vormverschillen zijn tussen het Nederlandse en het Esperanto-woord:

nabo	naaf
pord(eg)o	deur (poort)
plasto	plastic
rako	rek (voor gereedsch. e.d.)
reto	net
restoracio	restaurant
planedo	planeet

Woordvorming met letters

Als je in het Esperanto een medeklinker uitspreekt, dan zet je er de uitgang *-o* van het zelfstandig naamwoord achter, zodat de letter uitspreekbaar is. De letters die niet in het alfabet voorkomen heten *kuo* (q), *duobla vo* (w), *ikso* (x), *ipsilono* of *i greka* (y) en *i jo* (ij). De namen van letters heb je bijvoorbeeld nodig bij het spellen en bij het uitspreken van afkortingen. Zo spreek je de afkorting k.t.p. (*kaj tiel plu*, enzovoort) uit als *kotopo*.

Normaal gesproken vervalt bij woordvorming de grammaticale uitgang. Als je bijvoorbeeld uit het woord homo (,mens') het woord homa (,menselijk') vormt, dan wordt de uitgang -o vervangen door -a. Maar bij letters is dat niet het geval. Ga het gebruik van letters bij woordvorming na:
Ikso en la noa potenco (x^n).
Li emas ruli la roojn.
En liaj leteroj mi ne povas distingi la aojn disde la eoj (of: ... *la a disde la e*).

Examens

Bij het Elementa examen van 11 mei jl. stond onder andere een luistertoets op het programma. We nemen het hier met een voorbeelduitwerking op, zodat u wat oefenmateriaal hebt voor uzelf of voor uw leerlingen. De examenprocedure is als volgt:

1. De kandidaten bestuderen de vragen.
2. De tekst wordt langzaam (ongeveer 100 woorden per minuut) voorgedragen, terwijl de kandidaten aantekeningen kunnen maken.
3. Na ongeveer een minuut wordt de tekst nogmaals voorgelezen.
4. Daarna werken de kandidaten de antwoorden uit.

Het geheel neemt zo'n drie kwartier in beslag.

Luistertoets

Luister aandachtig naar de volgende tekst. Beantwoord de vragen in volledige zinnen en in correct Esperanto. Zorg dat de antwoorden zijn gebaseerd op de beluisterde tekst, zodat blijkt dat u deze goed begrepen hebt:

Dek jarojn post Ĉernobilo

Je la 26-a de aprilo de ĉi tiu jaro estis la deka datreveno de la nuklea akcidento en Ĉernobilo. En 1986, en Nederlando, 1800 kilometrojn for de la katastrofejo, oni malpermesis la paŝtadon de brutoj kaj oni malrekomendis la manĝadon de spinaco. Ĉio ĉi okazis unu semajnon antaŭ grava debato en la parlamento pri registara propono konstrui du novajn nukleajn centralojn. La planoj tute forvaporiĝis kaj ankoraŭ nun preskaŭ neniu nederlanda politikisto kuraĝus proponi ion tian.

En la katastrofejo mem la situacio estis komprenneble nekompareble pli grava. La ĉirkaŭaĵo tute dezertiĝis. La senhomajn vilaĝojn transprenis herboj kaj arboj. Multaj homoj haste forlasis siajn domojn kaj perdis la ligojn kun sia kulturo kaj siaj prapatroj.

La katastrofo ankoraŭ daŭras, ĉar miloj da infanoj naskiĝas kaj naskiĝos misformitaj. Laŭ japanaj specialistoj, kiuj spertiĝis pro la nukleaj bomboj en la Dua Mondmilito, la ukrainianoj preparu sin por la flegado de amasoj da infanoj suferantaj leŭkemion. Tial oni ekkonstruis hospitalegon. Sed pro monmanko oni devis provizore ĉesigi la konstrulaborojn.

La nuklea komplekso en Ĉernobilo konsistas el kvar reaktoroj. La kvara estis trafita de la akcidento kaj estas nun kovrita sub dika, sed sufiĉe kaduka betontavolo. Tiu ‚sarkofago' bezonas nun tujan renovigon. La aliaj tri reaktoroj plufunkciadis kiel antaŭe. Kvin jarojn post la katostrofo estis fajro en la dua reaktoro. De tiam funkciadis nur du reaktoroj. Ĉi-somere oni intencas refunkciigi la duan reaktoron. Ĝi estas riparita, sed ĝi restas danĝere malmoderna, same kiel la aliaj du.

La registaro de Ukrainio ne havas sufiĉe da mono por modernigi la centralon. Ankaŭ ne por fermi ĝin. Krome, fermado de la tuta komplekso signifus ke milionoj da homoj vivus de nun senlabore en plena mallumo.

Okcidentuloj do helpu ne nur per admono, sed ankaŭ per kono kaj mono.

Vragen:

1. Kiam okazis la nuklea katastrofo en Ĉernobilo? (Nomu la precizan daton!)
2. Kio estas la distanco inter Nederlando kaj Ĉernobilo?
3. Per kiuj du rimedoj la nederlanda registaro provis mildigi la sekvojn de la katastrofo en Nederlando mem?
4. Kio estis politika konsekvenco de la katastrofo?
5. Kiu negativa sekvo trafis la homojn pro la fuĝado el la regiono?
6. Kio pruvas ke la katastrofo ankoraŭ daŭras?
7. Pro kio oni povas multe lerni de japanoj?
8. Kiun problemon havis la ĉernobila centralo en 1991?
9. La ukrainia registaro malhavas monon por realigi du diversajn gravajn aferojn. Nomu ilin
10. Kiel prefere helpu la okcidentaj specialistoj?

Uitwerking oefening en examenopgave

Oefening:

Trans la rivero situas bela urbo. Ĝia beleco estas tiel impona, ke mi neniam povas rezisti la emon iri tien. La urbo altiras min kiel magneto. Ĉie en la urbo troviĝas gravaj monumentoj, etosplenaj trinkejoj, interesaj teatroj k.t.p. Eble mi iam organizos Esperanto-kunvenon en la tiea kongresejo kiu situas apud la urbodomo.

Examenopgave:

1. Ĝi okazis la 26-an de aprilo 1986.
2. La distanco inter Nederlando kaj Ĉernobilo estas 1800 kilometroj.
3. Oni malpermesis la paŝtadon de brutoj kaj oni malrekomendis la manĝadon de spinaco.
4. La planoj por konstrui novajn nukleajn centralojn perdis sian aktualecon por longa tempo.
5. La homoj perdis la ligojn kun sia kulturo kaj siaj prapatroj.
6. Ankoraŭ naskiĝas infanoj misformitaj kaj kun leŭkemio.
7. Ĉar ili spertis la sekvojn de la nekleaj bomboj en la Dua Mondmilito.
8. Estis fajro en la dua reaktoro.
9. Mankas mono por hospitalego kaj por renovigi aŭ fermi la centralon
10. Ili prefere helpu per kono kaj mono.

Hoe wordt Het Fundamento omzeild?

Als er een tijdmachine zou bestaan, zouden veel esperantisten graag eens een reisje maken naar de tijd dat Zamenhof nog bezig was met het ontwikkelen van het Esperanto. Ze zouden hem dan influisteren dat hij maar beter geen dakjes-letters kon gebruiken. Ze zouden hem waarschuwen voor het *ita/ata*-probleem. Hij had niet zoveel *mal*-woorden moeten invoeren, hij had de landennamen beter moeten regelen, hij had... Inderdaad, veel mensen vinden dat het Esperanto niet geheel beantwoordt aan de ideale kunsttaal zoals zij die zelf voor ogen hebben.

Omdat de tijd niet terug te draaien is, proberen sommigen het tij maar op een andere manier te keren: met hervormingen. Het kenmerkende van hervormingen is dat ze ingaan tegen het algemeen gangbare taalgebruik. En of dat niet lastig genoeg is, gaan hervormingen ook nog eens in tegen het Fundamento. Hoe dan ook, van tijd tot tijd kom je pogingen tegen om het Fundamento te omzeilen.

Het is nuttig om de strategieën die worden gehanteerd om het Fundamento te omzeilen, te kunnen herkennen, zodat je weet dat het om hervormingsvoorstellen gaat.

De eerste strategie is erop gebaseerd dat het Fundamento niet wordt erkend. Zo stelt men bijvoorbeeld dat ‚logica' een hogere norm voor correct taalgebruik is dan het Fundamento. We hebben in de vorige keer al laten zien dat dit niet terecht is.

Een tweede strategie is dat het Fundamento *gedeeltelijk* wordt erkend. Dit wordt bijvoorbeeld gedaan door de Belgische grammatici De Vleminck en Van Damme. Zij gaan in hun boeken uitsluitend uit van de 16 regels uit het Fundamento. Daarbij negeren ze dus andere delen van het Fundamento, zoals de *Ekzercaro*. Het voordeel van deze strategie is dat je dan voorstellen die tegen de *Ekzercaro* ingaan, kunt presenteren als zijnde correct Esperanto. Neem bijvoorbeeld de *ita/ata*-discussie. De ‚itisten' weten, onder verwijzing naar de *Ekzercaro*, het gelijk aan hun zijde. ‚Atisten' kunnen, wanneer ze tenminste de *Ekzercaro* negeren, tóch zeggen dat hun visie correct is. Ook R. Ŝulco hanteert deze strategie. Hij vindt bijvoorbeeld dat internationale woorden zoveel mogelijk uit het Esperanto moeten worden geweerd. Daarom erkent hij regel 15 van de 16 regels niet.

Een variant van deze strategie is om aan bepaalde delen van het Fundamento, bijvoorbeeld de 16 regels, een hoger gezag toe te kennen dan aan bijvoorbeeld de *Ekzercaro*.

De onjuistheid van deze strategie is eenvoudig aan te tonen. In het voorwoord van het Fundamento staat immers:

> De volgende drie werken worden als fundament van het Esperanto beschouwd: 1) De 16 grammaticaregels; 2) het Universala Vortaro en 3) de Ekzercaro (A2,1) ... tezamen met het Voorwoord (A11,2).

Bij de derde strategie wordt het Fundamento volledig erkend. Daarom is het moeilijk om te herkennen dat het hierbij tóch om een omzeiling van het Fundamento gaat. We hebben eerder al laten zien dat in het voorwoord van het Fundamento staat, dat wijzigingen in het Esperanto zich dienen te voltrekken langs natuurlijke weg, zodat het eigenlijke Esperanto, het Esperanto is dat je in de praktijk tegenkomt. Het Fundamento is een schild dat bedoeld is om dit Esperanto van de praktijk te beschermen tegen onnatuurlijke invloeden (hervormingsvoorstellen) en niet als aangrijppunt om veranderingen in te voeren. Bij deze derde strategie gebeurt dat echter wel: er worden uit het Fundamento argumenten gedestilleerd om hervormingsvoorstellen te onderbouwen. Zo wordt gepoogd om ook taalvormen te verwerpen die inmiddels gemeengoed zijn geworden. Hiermee wordt dus een procedurefout gemaakt.

Het is spijtig te moeten constateren dat zelfs de *Akademio de Esperanto* op dit punt de fout ingaat. Zo raadt de *Akademio* aan om op grond van regel 15 de al lang gemeengoed geworden woorden *Egiptio* en *Koreio* te vervangen door *Egipto* en *Koreo*. Volgens de correcte procedure moeten deze laatste woorden worden opgevat als hervormingen die moeten worden verworpen omdat de reeds geaccepteerde woorden *Egiptio* en *Koreio* verdedigd kunnen worden op grond van het Fundamento.

Het Fundamento is een document dat ter hand moet worden genomen zodra er voorstellen worden gedaan om taalveranderingen in te voeren. Als u echter niet geïnteresseerd bent in dit soort discussies, dan kunt u het Fundamento rustig laten voor wat het is. Goede esperantisten hebben genoeg aan het Esperanto dat je gewoon in de praktijk tegenkomt.

Des winters als het regent...

Klaarblijkelijk moet er van de grijze luchten, waarvoor Nederland zo gekend is, iets inspirerend uitgaan voor muziekminnende esperantosprekers, want na *Kajto* is er een tweede groep geboren die kwaliteitsproducten aflevert. *Akordo*, een groepje van zeven, heeft inderdaad een eerste CD op de markt gebracht. Hij heet *Muzikpluvo* (Muziekregen) en bevat 11 liederen uit de middeleeuwen en 14 volksliederen, waarvan sommige reeds geruime tijd tot het repertoire van de Esperanto-zangcultuur behoren.

De groep is pas enkele jaren actief (eerste optreden in 1989), maar trad reeds verscheidene malen op o.a. tijdens het 1ste Europees Esperantocongres in Parijs (1995) en tijdens het 81ste Esperanto Wereldcongres in Praag (1996). Ook wie vorig jaar de feestzitting ter gelegenheid van 25 jaar Esperantocursus aan de Stedelijke Avondleergangen van Antwerpen bijwoonde, kon hen aan het werk horen. De leden van de groep zijn bijna allemaal doorwinterde esperantisten die in de Nederlandse Jongerenbeweging hun sporen hebben verdiend.

In de rubriek „Onze Taal" van ons vorige nummer *(Horizontaal*, 1996/5, p. I) kon je de mooie vertaling van het lied „Merk toch hoe sterk" vergelijken met de originele Nederlandse tekst. In de begeleidende tekst werd besproken welke moeilijkheden de vertaler had ondervonden, hoe hij die heeft ondervangen en waarom hij dat zo heeft gedaan. Wellicht ben je het met mij eens dat het resultaat er mocht zijn. Dat lied kan je een beetje beschouwen als de scharnier van de CD die in twee delen uiteen valt: Het eerste deel bevat klassieke oude muziekstukken uit de 16de eeuw. Je vindt er componisten zoals Hans Leo Hassler, Giovanni Pierluigi da Palestrina en Olando di Lasso, en ook het frivole *Mi ne povas diri* (Je ne l'ose dire) en het drinklied *Turdiono*.

Het tweede deel zijn vooral volksmelodieën uit alle hoeken van de (Westerse) wereld: Wales, Hongarije, Kroatië, Bosnië, de Verenigde Staten en Zuid-Afrika, met Kenya als vreemde eend in de bijt. Deze samenstelling maakt de CD een echt internationaal product. Voor de vertalingen kon de groep buiten op het talent uit eigen omgeving ook rekenen op de hulp van tal van gekende namen uit de internationale Esperantowereld.

De liederen worden allemaal a capella, dus zonder instrumentale begeleiding gebracht. De frisse volheid van de verschillende stemmen die goed bij elkaar passen en elkaar mooi aanvullen, zorgen voor een evenwichtige en volle klank. Is het omdat

Mi ne povas diri
(Je ne l'ose dire)

›7

Klaĉoj, klaĉoj... la deksesa jarcento ne multe diferencis de la nuntempo, laŭ ĉi tiu kanto el Francio!

Muziko kaj teksto: Pierre Certon
Traduko: Arjen-Sjoerd de Vries kaj Saskia Idzerda

La, la, la, mi ne povas diri
La, la, la, sed aŭskultu jen.

Estas vir' en nia urbo, li ĵaluzas pri l'edzin'.
Ne malprave li ĵaluzas, ŝi senhonte kokras lin.

Ne malprave li ĵaluzas, ŝi senhonte kokras lin.
Malgraŭ lia dorlotado, flirtas ŝi laŭ korinklin'.

de eerste liederen mij bekend in de oren klinken, is het omdat sommige van die liederen door wereldvermaarde componisten zijn geschreven en dus sowieso muzikaal veel sterker zijn, naar mijn gevoel is het eerste deel van de CD beter. Het koor schijnt die werken ook beter te beheersen. Naar het einde toe zwakt de kwaliteit, of vooral de overtuiging en het enthoesiasme wat af. Dat wil echter niet zeggen dat je hier geen volle drie kwartier mooie, beluisterbare muziek te horen krijgt. De CD kan de vergelijking met sommige producten van „professionele" zangers best doorstaan.

De CD is een ideaal geschenk-idee voor de komende feestdagen, ook voor niet-Esperanto-aanhangers. Wij kunnen aan de groep alleen veel succes toewensen, en hopen dat zij nog veel concurrentie krijgen. Maar vooral ook, dat de CD zijn weg vindt naar de gewone platenzaak, waar hij heus niet uit de toon zal vallen. gvd

Akordo, *Muzikpluvo*, CD, 45'32". Verkrijgbaar in de boekhandel van de Vlaamse Esperantobond. Prijs: 550,– fr. + verzendingskosten.

De weg die wij gaan, het doel voor ogen

Wij, leden van de wereldwijde beweging ter bevordering van Esperanto, richten dit manifest aan alle regeringen, internationale organisaties en mensen van goede wil; verklaren onze intentie om met vaste wil verder te werken aan de volgende doelen en nodigen elke organisatie en iedere persoon afzonderlijk uit zich hierbij aan te sluiten.

Het Esperanto, in 1887 gelanceerd als project voor een hulptaal ten behoeve van internationale communicatie en snel geëvolueerd tot een levende taal vol nuances, functioneert al meer dan een eeuw om mensen over grenzen van taal en cultuur heen te verbinden. Ondertussen hebben de doeleinden van zijn sprekers niet aan belang en actualiteit ingeboet. Waarschijnlijk zullen noch het wereldwijde gebruik van enkele nationale talen, noch de vorderingen in de communicatietechniek, noch het ontdekken van nieuwe methoden van taalonderricht de volgende principes verwezenlijken, die wij essentieel achten voor een rechtvaardig en doeltreffend taalgebruik.

Democratie.

Een communicatiesysteem dat bepaalde mensen voor het leven bevoorrecht, maar dat van anderen eist, dat ze er jarenlang energie in investeren om een minder hoog niveau van taalbeheersing te bereiken, is fundamenteel ondemocratisch. Hoewel Esperanto, zoals elke taal, niet volmaakt is, overtreft het elke rivaal in hoge mate wat betreft een gelijkwaardige, wereldwijde communicatie. Wij beweren dat taalongelijkheid, communicatie-ongelijkheid op alle niveau's tot gevolg heeft, inclusief op internationaal niveau. Wij vormen een beweging voor democratische communicatie.

Transnationaal.

Elke nationale taal is gebonden aan een bepaalde cultuur en een bepaald volk of land. De leerling, bijvoorbeeld, die Engels leert, leert ook over de cultuur, de geografie en politiek van Engelstalige landen, voornamelijk de Verenigde Staten en Groot-Brittannië. De leerling die Esperanto leert, leert over een wereld zonder grenzen, waarin elk land als thuis wordt gepresenteerd. Wij beweren, dat het onderricht in een nationale taal gebonden is aan een bepaald wereldbeeld. Wij vormen een beweging voor transnationaal onderricht.

Pedagogische effectiviteit.

Slechts een klein percentage van degenen, die een vreemde taal leren, leren die echt beheersen. Volledige beheersing van Esperanto is zelfs mogelijk via zelfstudie. Verschillende onderzoeken hebben laten zien, dat het leren van Espe-

ranto een propedeutisch effect heeft op het leren van andere talen. Men beveelt Esperanto ook aan als centraal onderdeel in cursussen, die leerlingen ervan bewust maken wat taal is. Wij beweren, dat de moeilijkheid van nationale talen altijd een belemmering vormt voor veel leerlingen, die toch voordeel zouden hebben van een tweede taal. Wij vormen een beweging voor doeltreffend taalonderricht.

Meertaligheid.

De Esperanto-gemeenschap is één van de weinige taalgemeenschappen op wereldschaal, waarvan de sprekers zonder uitzondering twee- of meertalig zijn. Elk lid heeft de taak op zich genomen ten minste één vreemde taal te leren tot op spreekniveau. In veel gevallen leidt dat tot de kennis van en de liefde voor meerdere talen en over het algemeen tot een bredere persoonlijke horizon. Wij beweren, dat de sprekers van alle talen, grote en kleine, zouden moeten beschikken over de reële kans zich een tweede taal eigen te maken tot op spreekniveau. Wij vormen een beweging die in die kans voorziet.

Taalrechten.

De ongelijke machtsverdeling tussen de talen is een recept voor voortdurende taalonveiligheid of rechtstreekse taalonderdrukking bij een groot deel van de wereldbevolking. In de Esperantogemeenschap treffen sprekers van grote en kleine, officiële en niet-officiële talen elkaar op neutraal terrein, dankzij de wederzijdse wil compromissen te sluiten. Zo'n evenwicht tussen taalrechten en verantwoordelijkheden levert een precedent op om andere oplossingen voor taalongelijkheid en taalconflicten te ontwikkelen en op waarde te schatten. Wij beweren, dat de grote machtsverschillen tussen de talen garanties op gelijke behandeling zonder onderscheid naar taal ondergraven, zoals die in zoveel internationale documenten zijn gegeven. Wij vormen een beweging voor taalrechten.

Taalverscheidenheid.

De nationale regeringen neigen ertoe de grote verscheidenheid in talen in de wereld te zien als belemmering voor communicatie en ontwikkeling. Voor de Esperantobeweging echter, is de verscheidenheid in talen een voortdurende en onmisbare bron van rijkdom. Bijgevolg heeft elke taal, zoals elke soort van leven, al waarde in zichzelf en verdient bescherming en ondersteuning. Wij beweren, dat de politiek van communicatie en ontwikkeling, indien niet gebaseerd op respect voor en ondersteuning van alle talen, leidt tot het uitsterven van de meerderheid van de talen van de wereld. Wij vormen een beweging ten behoeve van taalverscheidenheid.

Emancipatie van mensen.

Elke taal bevrijdt en beknot de sprekers ervan, enerzijds door ze de mogelijkheid te geven onderling te communiceren, anderzijds door de communicatie met anderen te belemmeren. Opgezet als een universeel communicatiemiddel, is Esperanto een van de grootste functionerende projecten van de emancipatie van mensen; een project om het ieder mens mogelijk te maken als individu deel te nemen aan de mensenlijke gemeenschap, met stevige wortels in zijn lokale culturele en taalkundige identiteit, maar zonder er door beperkt te worden. Wij beweren, dat het exclusieve gebruik van nationale talen onvermijdelijk belemmeringen opwerpt voor de vrijheid van uitdrukken, communicatie en vereniging. Wij vormen een beweging voor de emancipatie van mensen.

Praag, 27 juli 1996.

Mijn vereniging wordt krekelspaarder.

Onderstaande gegevens geven de juiste benaming, adres en nummer van de ES-Rekening van de vereniging.

Adres ____________________

Postnummer en gemeente ____________________

Mijn naam, adres (en functie in de vereniging) ____________________

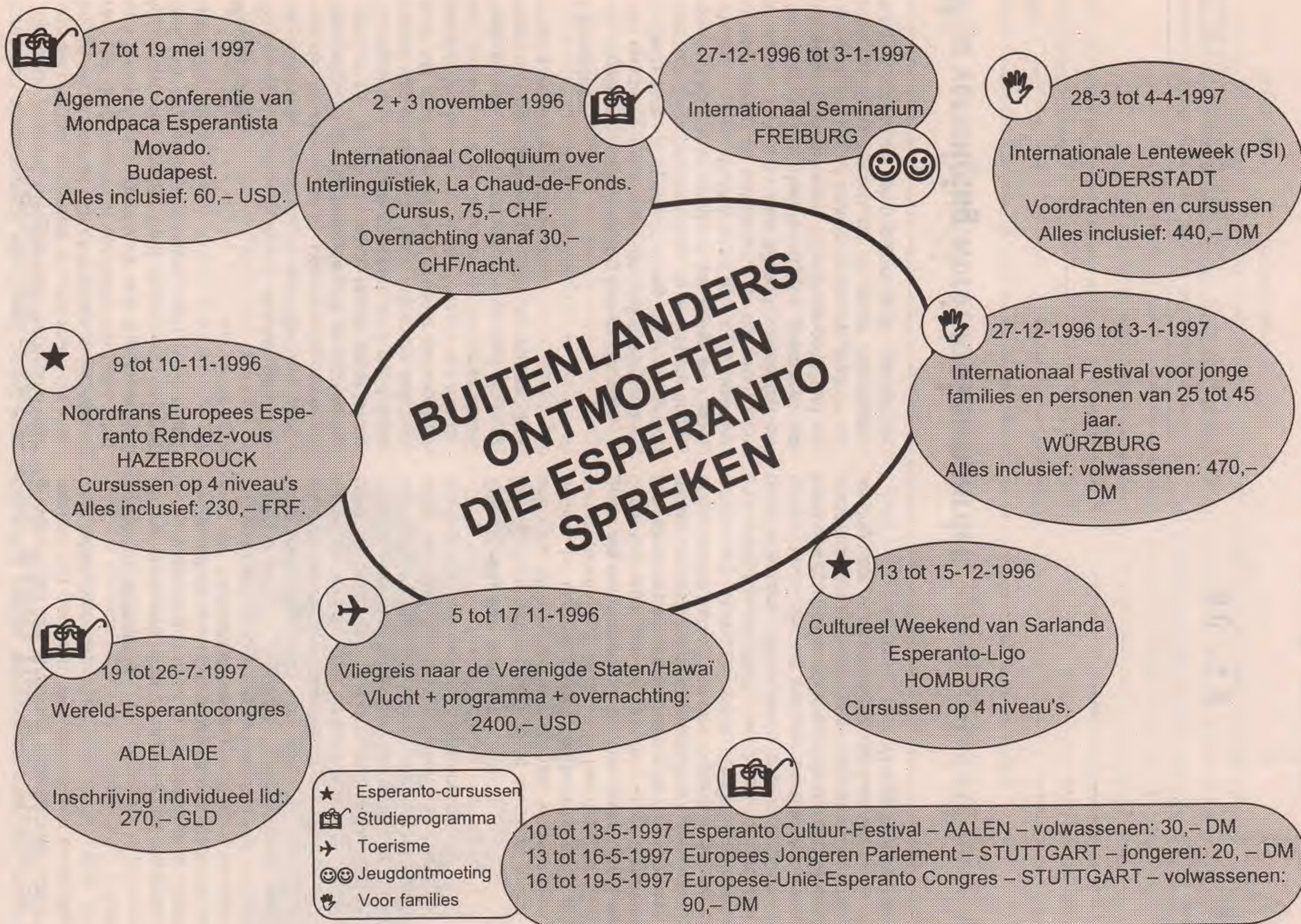
____

____

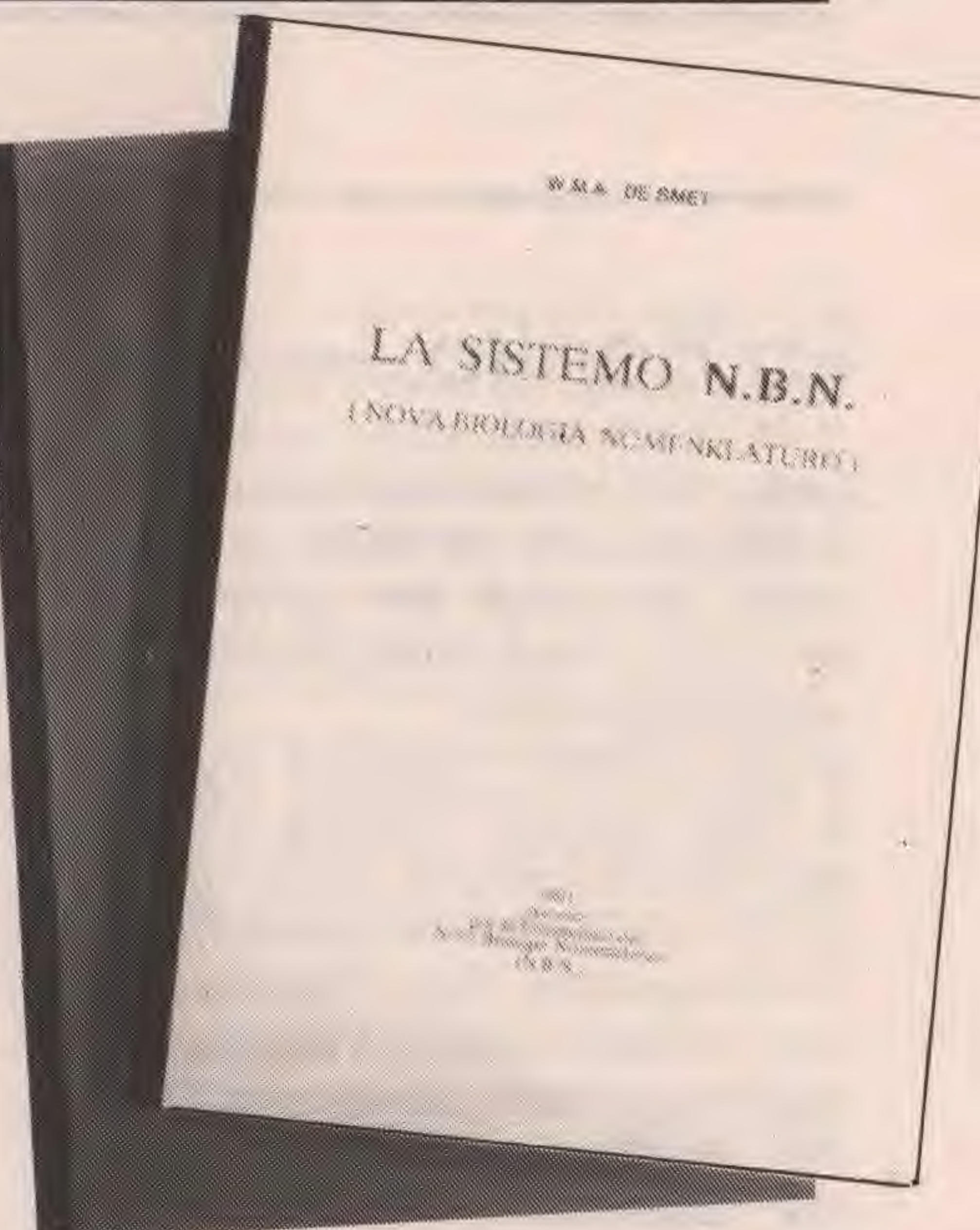
Vak voor de ASLK: Ondergetekende bevestigt dat bovenstaande informatie over de volmachtgever en zijn handtekening conform zijn met de aanduidingen op zijn/haar identiteitskaart.

80 / 30

(Handtekening + stempel ASLK)

BUITENLANDERS ONTMOETEN DIE ESPERANTO SPREKEN
17 tot 19 mei 1997
Algemene Conferentie van Mondpaca Esperantista Movado.
Budapest.
Alles inclusief: 60,– USD.
2 + 3 november 1996
Internationaal Colloquium over Interlinguïstiek, La Chaud-de-Fonds.
Cursus, 75,– CHF.
Overnachting vanaf 30,– CHF/nacht.
27-12-1996 tot 3-1-1997
Internationaal Seminarium
FREIBURG
28-3 tot 4-4-1997
Internationale Lenteweek (PSI)
DÜDERSTADT
Voordrachten en cursussen
Alles inclusief: 440,– DM
9 tot 10-11-1996
Noordfrans Europees Esperanto Rendez-vous
HAZEBROUCK
Cursussen op 4 niveau's
Alles inclusief: 230,– FRF.
27-12-1996 tot 3-1-1997
Internationaal Festival voor jonge families en personen van 25 tot 45 jaar.
WÜRZBURG
Alles inclusief: volwassenen: 470,– DM
13 tot 15-12-1996
Cultureel Weekend van Sarlanda Esperanto-Ligo
HOMBURG
Cursussen op 4 niveau's.
5 tot 17 11-1996
Vliegreis naar de Verenigde Staten/Hawaï
Vlucht + programma + overnachting: 2400,– USD
19 tot 26-7-1997
Wereld-Esperantocongres
ADELAIDE
Inschrijving individueel lid: 270,– GLD
Esperanto-cursussen
Studieprogramma
Toerisme
Jeugdontmoeting
Voor families
10 tot 13-5-1997 Esperanto Cultuur-Festival – AALEN – volwassenen: 30,– DM
13 tot 16-5-1997 Europees Jongeren Parlement – STUTTGART – jongeren: 20, – DM
16 tot 19-5-1997 Europese-Unie-Esperanto Congres – STUTTGART – volwassenen: 90,– DM

La Erikejo — Kalmthout

Zaterdag 26 oktober 1996 werd in Kalmthout een Feestdronk gehouden ter gelegenheid van de 25ste verjaardag van de „Vereniging voor het Invoeren van de Nieuwe Biologische Nomenclatuur". Die verjaardag werd ook gevierd in Praag tijdens het Esperanto-wereldcongres in internationale kring en aan het Universitair Centrum Antwerpen met een lezing in het auditorium B-103 op vrijdag 25 oktober 1996 in een milieu van wetenschappers.

Wat is NBN?

Nieuwe Biologische Nomenclatuur (NBN) is een speciaal systeem voor de benaming van dieren, planten, e.a., dat gebruik maakt van woorden uit de internationale taal Esperanto. Het is een volkomen wetenschappelijk systeem met zijn eigen regels, die stellen dat elke NBN-naam, informatief, correct, exclusief en oriënterend zou zijn. Elke NBN-naam is bijgevolg iets volkomen nieuws. Iemand heeft die naam bedacht op grond van de NBN-regels, naderhand hebben drie biologen die naam beoordeeld en tenslotte heeft het bestuur van de Vereniging voor het Invoeren van Nieuwe Biologische Nomenclatuur hem, samen met andere, geofficialiseerd en dit daarna geplubliceerd in een „Beslissing".

Elke NBN-naam heeft daarenboven zijn identificatienummer en zijn speciale aanduiding in een numeraal systeem. Een NBN-naam wordt aangeduid tussen twee asterisken.

In augustus 1996 waren er al meer dan 2200 NBN-namen geofficialiseerd, dit dank zij meer dan 150 Beslissingen.

De Vereniging heeft reeds tal van boeken uitgegeven: Informerende: Kennismaking met Nieuwe Biologische Nomenclatuur (ook in Engels en Esperanto); Oriënterende (Lexicon NBN-namen 1-500 en 501-1000 en een Reperetorium van NBN-namen 1-1400); tenslotte ook Documenterende: Beslissingen (6 delen). Deze boeken zijn te koop op de zetel van de vereniging: Hertendreef 12, B-2920 Kalmthout of in de boekhandel van de Vlaamse Esperantobond.

Door een éénmalige bijdrage van 500,– fr. of 25,– gld. kan u levenslang lid worden van de vereniging. Ze heeft leden in meer dan 50 landen. Uw lidmaatschap is een morele steun voor de idee dat in de biologie een meer logische vorm van nomenclatuur zijn diensten zou kunnen verlenen aan de wetenschappers van de 21ste eeuw en dat deze nieuwe vorm de internationale taal Esperanto aanwendt in plaats van Latijn en Grieks.

Skolta Esperanto-Ligo

Van harte nodigen wij u uit op het nationaal congres van de Belgische afdeling van de internationale Scouts Esperanto-Liga (SEL), op maandag 11 november 1996 in de lokalen van de 214de FOS, Donystraat 8 te 3300 Tienen. Zoals in 1994 wordt het congres (+ ledendag) dit jaar georganiseerd door de Tiense Esperantovereniging *La Hirundo.*

Het rijk gevulde en gevariëerde programma is volledig gratis. Wie geen picknick wil meebrengen, kan tegen schappelijke prijzen belegde broodjes en drankjes (ook soep en koffie) kopen.

Aangezien het aantal deelnemers voor het bezoek aan de suikerraffinaderij beperkt is, raden wij u aan zo vlug mogelijk te reserveren.

Programma

9.30	Verwelkoming met gratis kopje koffie
10.00	Welkomstrede van de nationale SEL-voorzitter
10.15	Korte wandeling naar de suikerraffinaderij
10.30	Gratis bezoek aan de suikerraffinaderij
12.00	Broodmaaltijd (eigen picknick) of tegen betaling broodjes, soep, koffie, drankjes)
13.15	Toeristische wandeling door het Tiense stadscentrum
15.30	Café Chantant en plechtige uitreiking van de Zamenhofprijs 1996
17.00	Prijsuitreiking aan de laureaten van de tekenwedstrijd voor kinderen
17.30	Jaarvergadering van de Belgische SEL-leden of gezellige babbel met live-achtergrondmuziek op harmonium
18.30	Avondmaal (vooraf inschrijven)

Basiscursus

Op 4 januari 1997 starten we met een conversatiecursus voor beginners.

De cursus is opgebouwd volgens de succesrijke Cseh-methode: vanaf de eerste les Esperanto, geen gebruik van de moedertaal, geen huiswerken, geen woordenlijsten uit het hoofd te leren, geen overhoringen. Examen (met diploma) voor wie het wenst.

De cursus geeft opening tot internationale contacten met mensen uit vreemde culturen, in alle continenten, in meer dan honderd landen.

De cursus loopt van 4 januari tot 24 mei 1997, elke zaterdag van 9.30 tot 11.30 uur in de lokalen van 214de FOS, Donystraat 8, 3300 Tienen.

Hij is toegankelijk voor iedereen van 12 tot 92 jaar met een ruime kijk op de wereld, die in 40 uur Esperanto evenveel spreekvaardigheid wil verwerven als na 200 uur Engels, Duits, Frans, Spaans...

Kostprijs: 2500,– fr. alles inbegrepen (cursusgeld, beknopte spraakkunst + woordenlijst, lidmaatschap 1997, tijdschrift *„La Hirundo"*.

Het aantal plaatsen is beperkt!

La Konko — Oostende

Leden van onze groep hebben de vakantie zeer actief en internationaal beleefd. We geven een korte opsomming, als navolgenswaardig voorbeeld voor andere leden.
Onze voorzitter, Raymond Wylleman, is naar Tabor in Tsjechië getrokken voor het ILEI-congres. Sinds augustus zit hij ook in het hoofdbestuur van ILEI.
Ondervoorzitter Flory Witdoeckt, tevens voorzitter van de Vlaamse Esperantobond, heeft samen met Walter Van de Kieboom deelgenomen aan het Esperanto Wereldcongres in Praag. Vooraf maakte zij ook een toeristische rondrit met het FEL-busje.
Marc Cuffez, secretaris van de groep, is naar Sebranice, Tsjechië, getrokken voor het KET, Katolika Esperanto Tendaro, dat plaats had van 3 tot 17 augustus. Hij is er gebleven tot 14 augustus en trok daarna naar Brno om de stad te bezoeken. In het kamp heerste een heerlijke sfeer, alhoewel er wel een zekere striktheid was: opstaan om 6.30 u., ochtendgymnastiek, mis om 7.15 u., cursus van 9 tot 12 u. 's Namiddags was je vrij om een voordracht te volgen, 17 u. rozenkrans, daarna avondmaal, avondgebed en avondverzameling, en na enkele uurtjes bij het kampvuur om 22 u. naar bed. Er waren ongeveer 45 personen uit 5 landen (Tsjechië, Slovakije, Hongarije, Duitsland en België). Het eten was zeer lekker en ruim voldoende. De prijs 2200,– fr.: een aanrader dus! Volgend jaar is er opnieuw een KET, maar ook en IKUE-congres in Rome en Rimini. Tijdens KET werd ook IKUEJ opgericht, de jongerenafdeling van IKUE.
Een ander lid van de club, Greta Thys, is eerst naar Grésillon (F) getrokken en daarna reeds voor de 2de maal naar Barlaston (GB). Ook heeft zij het initiatief genomen om een Esperantotentoonstelling op te zetten in de bibliotheek van Gistel gedurende de Europese 14daagse van 7 tot 22 september. In de raadszaal hing de FEL-vlag!

V.I.T.A. organiseert:

Kennismaking met Transaktionele Analyse

T.A. biedt een handig model aan om inzicht te verwerven in je eigen persoon en in je kommunikatie met anderen. Tevens worden je opties aangeboden om je mogelijkheden te verruimen.

In deze kennismaking komen aan bod:

- ego-toestanden
- levensopties
- soorten transakties
- strooks
- veranderingskontrakten
- script
- gevoelens en parasietgevoelens
- tijdstructurering

Begeleiders:
Rik Geeraerts, licentiaat in de Psychologische en Pedagogische Wetenschappen, opgeleid in T.A. en N.L.P.
Erik Tas, onderwijzer, Transaktioneel Analist

De kursus gaat door in het Esperantohuis, Frankrijklei 140, te Antwerpen, op zaterdag 18 en 25 januari 1997, telkens van 10.00 tot 18.00 u.
De prijs bedraagt 1500 fr. (V.I.T.A.-leden 1000 fr.). Koffie en dokumentatiemap inklusief.

Inschrijvingen:
V.I.T.A.-secretariaat
Rita Stiers,
Naamsesteenweg 539 bus 27
3001 Heverlee
tel.: (016) 40 29 86

Info:
Rik Geeraerts (tel.: (02) 267 92 20)
Erik Tas (tel.: (052) 22 05 38)

De laatste lezing van de *Laatste Zondag Lezingen* 1996 heeft plaats op zondag **24 november 1996**, van 10.30 tot 12.30 in het Esperantohuis, Frankrijklei 140, 2000 Antwerpen. Het thema: *De Dans der Sexen* over de evolutie van het samenleven van beide sexen.

De teksten met de gegevens over de programma's van de clubs moeten op de redactie toekomen vóór 1 december 1996. Laattijdige programmawijzigingen kunnen naar de redactie worden gestuurd en worden in de gegevensbank van INTERNET opgeslagen, zodat men via de computer het juiste programma kan opvragen. De publikatie van redactionele teksten gebeurt gratis. Voor advertenties raadplege men het Esperantocentrum te Antwerpen.

AALST
La Pioniro
De vergaderingen hebben plaats in het Cultureel Centrum „De Werf", (lokaal 3), Molenstraat, Aalst. De avonden beginnen om 20.00 uur. Inlichtingen bij Hugo Dossche, Asserendries, 103, 9300 Aalst, tel.: (053) 70 17 89.
dinsdag 26 nov.: „Hoe goed kent U Aalst?" Onze voorzitster, zelf stadsgids, zal deze quiz leiden.

ANTWERPEN
La Verda Stelo
Alle programma's hebben plaats in het Esperantohuis, Frankrijklei 140, 2000 Antwerpen, in het clublokaal op de eerste verdieping. De clubavond begint om 20.00 uur. Het clublokaal is toegankelijk vanaf 18.30 uur.

vrijdag 1 nov.: Allerheiligen, geen programma.
vrijdag 8 nov.: Edward Spitaels, weer fit en wel, na zijn ongelukkige val, leidt het debat over „Edukado".
vrijdag 15 nov.: Alex Humet, Esperantist, Catalaan, geeft een lezing over de nu voor 60 jaar begonnen „Hispana Civil-Milito".
vrijdag 22 nov.: Marika, zegt de naam je niets, kijk dan naar het voorblad van ons tijdschrift *Horizontaal* juli-augustus en je herinnert je zeker onze Japanse gaste van vanavond. „Rakonto pri Japanio".
vrijdag 29 nov.: Dankzij Ivo Durwael hebben wij vanavond de derde maal op rij een niet uit het Vlaams gewest komende spreker. Pierre Metivier komt speciaal uit Frankrijk met de lezing, „Federalismo en Svislando".

ZEER BELANGRIJK VOOR DE LEDEN VAN *LA VERDA STELO*.
Vanaf vrijdag 29 november tot en met vrijdag 27 december wordt verwacht dat je een nieuwe voorzitter kiest voor La Verda Stelo, die onze vereniging zal vertegenwoordigen de volgende drie jaar. Stembiljetten zijn voorhanden in het huis. Let wel de huidige voorzitter is NIET herkiesbaar. LAAT JE STEM HOREN, MAAK JE KEUZE DUIDELIJK, IN HET BELANG VAN JE VERENIGING!

vrijdag 6dec.: Eddy du, door sommigen onder julie ook bekend onder de naam Eddy Raats, bezocht samen met Alex Humet het land van suikerriet, Fidel en andere monumenten. De naam van de lezing is dan ook zeer goed gekozen. „Pri Kubo".
vijdag de dertiende: Ieder kent de wijsheid, „bijgeloof brengt ongeluk" maar zoals ieder kan vaststellen, is deze vrijdag het dichtst bij *Zamenhof-tago*. Kaas- en wijn-avond.

ZONDAG 15 DECEMBER: Kinderfeest van La Verda Stelo. Alle kinderen tussen 0 en 12 jaar zijn, na aanmelding bij Ite of Jacques, van harte welkom. Begin 14u30 in ons huis.

vrijdag 20 dec.: Wim De Smet ging als waarnemer naar Bosnië. Wat stak hij daar op? „Bosnio kiel multetna socio".
vrijdag 27 dec.: Voor wie tussen de feesten even buiten wil. Drie jaar Jacques Schram als voorzitter. „Benoa Malbeno? Jen demando". [Ĉu Bona Malbeno?].
Januari 1997, januari 1997, voor alle duidelijkheid ook in het Esperanto – **Januaro1997, januaro1997.**
vrijdag 3 jan.: ***Novjarakcepto***.
vrijdag 10 jan.: Programo fiksota.
vrijdag 17 jan.: Als uittredend voorzitter dacht ik wel recht te hebben, ter afsluiting van mijn 3 jaar voorzitterschap, op de meester-Preleganto Ed Borsboom. De enkonduko is in voorbereiding, de titel van de lezing wordt meegedeeld in je volgende *Horizontaal*.
vrijdag 24 jan.: Jaarvergadering. — *„Jarkunveno"*.
vrijdag 31 jan.: Myriam Van der Steen, vooral actief in de streek van Leuven, je weet wel, de streek waar burgemeester op de treinrails wil gaan liggen als de leugenaar ooit woord houdt. Thema van de lezing „Lincoln kaj Usono".

Belangrijk! Belangrijk! Belangrijk!
Voor hen die **nooit tijd hebben**, kan ik nu reeds mededelen dat in de zeer nabije toekomst Chris Ungar (100% zeker) en Spomenka Ŝtimec (95% zeker) een lezing zullen houden in La Verda Stelo. De data, zeer waarschijnlijk in maart, worden zo spoedig mogelijk vermeld in, wat zei U? Ja natuurlijk in het blad van de Nederlandstalige Esperantist, *Horizontaal*.

De voertaal tijdens de bijeenkomsten van La Verda Stelo *is de universele taal Esperanto. Mensen die het Esperanto niet machtig zijn, hebben recht op vertaling naar het Nederlands. Het hoofddoel van* La Verda Stelo *is en blijft zoals statutair bepaald, het verspreiden, propageren en spreken van de idee en de taal Esperanto.*

GENT
La Progreso
Iedere 4de vrijdag van de maand gewone clubvergadering in ons lokaal *„La Progreso"*, Peter Benoitlaan 117, 9050 Gentbrugge, tel.: (09) 230 16 77. De bijeenkomst begint om 20.00 uur. Tijdens het schooljaar zijn er conversatieavonden op de 2de woensdag van 19.00 tot 20.45 uur in de Volkshogeschool, Bargiekaai 1 (1ste verdieping). Inlichtingen bij Katja Lödör, tel. (09) 230 16 77 of (09) 221 10 02.
woensdag 13 nov.: Conversatieavond.
vrijdag 22 nov.: „Het gedroomde rijk": een verrassende voordracht door Monique Caestecker.
woensdag 11 dec.: Conversatieavond.
vrijdag 27 dec.: Geen eigen programma: we zijn van plan om in december een andere club te bezoeken.

HASSELT
Esperanto Hasselt
We vergaderen tweemaal per maand op dinsdag van 20.00 tot 22.00 uur in het CC van Hasselt. De eerste vergadering van de maand is er een programma, tijdens de tweede leidt Jan Bovendeerd een cursus „Spreken in Esperanto". Inlichtingen over het programma kunnen worden verkregen bij Marcel Aerts, tel.: (011) 25 34 67.
dinsdag 5 nov.: Quiz door Harry Schutters.

HOUTHALEN
Houthalense Esperantogroep
Iedere 2de dinsdag van de maand, gewone clubvergadering in het „Klubdomo", Ambachtstraat 39, Houthalen-Helchteren. Programma's beginnen om 20.00 uur, gevolgd door cursus voor beginners. Info bij Alfons Lijnen, tel. (011) 52 20 74.

KALMTHOUT
La Erikejo
De 3de donderdag van de maand om 20.00 uur in restaurant Cambuus, Heidestatieplein 10, 2920 Kalmthout, tel. (03) 666 42 58.
Inlichtingen: Wim De Smet, Herten-

dreef 12, 2920 Kalmthout, tel.: (03) 666 99 49.
donderdag 21 nov.: René De Clerck vertelt over diverse Esperanto-bijeenkomsten waaraan hij in de loop der jaren heeft deelgenomen; doch eerst doen wij de verkiezing van ons bestuur voor 1997 (Ernstig bedenken of u kandidaat zoudt zijn voor één of andere functie.)
donderdag 19 dec.: Ons jaarlijks avondmaal. De tafelrede wordt gehouden door de voorzitter van de Culturele Raad van Kalmthout, de heer Jan Caluwaerts, met als onderwerp „850 jaar Kalmthout". Deelnameprijs 700,– fr.

KAPELLE
Esperanto-Grupo „Meza Zelando"
Omdat wij niet over een vast lokaal beschikken, worden we telkens bij een ander clublid te gast ontvangen. Onze avonden, gewoonlijk de laatste vrijdag van de maand, beginnen om 19.30 uur. Inlichtingen over het programma en de plaats van samenkomst bij Sally en Dies Krombeen, tel.: (0113) 34 15 64 of bij afwezigheid bij Rie en Kees Dentz, tel.: (0118) 61 48 34 (nieuw nummer niet bekend bij de redactie).
vrijdag 15 nov.: Bij Els de Morrée, Kruitmolenlaan 31, Middelburg. Wij spelen de Esperantoversie van Triviant.
vrijdag 13 dev.: Wij vieren het Zamenhoffeest met een gezamenlijk etentje.

KORTRIJK – ROESELARE – TIELT
Koninklijke Esperantogroep La Konkordo
De stadsbibliotheek van Kortrijk beschikt over een uitgebreid Esperantofonds. Er is steeds gelegenheid dit fonds te bezoeken na afspraak met Jean-Pierre Allewaert, tel.: (056) 20 07 96. Bij hem kan tevens informatie over het programma van de club worden gevraagd.
Clubavonden en cursussen vinden plaats op de 4de maandag van de maand om 19.30 uur in CC Groeningeheem, Passionistenlaan 1A, 8500 Kortrijk.
Voor inlichtingen: Jean-Pierre Allewaert, Tarwelaan 10, 8500 Kortrijk, tel.: (056) 20 07 96 of Piet Glorieux, Werkenstraat 56, 8610 Werken, tel.: (051) 56 90 30.
maandag 25 nov.: Taalavond. Pierre De Backer diept een bepaald aspect van de taal uit aan de hand van het thema van de avond: de „Dolle Koeien"-ziekte.
maandag 23 dec.: Gilbert Cardoen diept een bepaald aspect van de taal uit. Uitgangspunt daarbij is zijn „Vriendschap met Bulgaarse Esperantisten". In de loop van de avond geeft Leo De Cooman ook een demonstratie van *Ĉapelilo*, dé Esperanto-tekstverwerker.

Voor een tot op het laatste ogenblik actueel programma van de Vlaamse Esperantoclubs, raadpleeg INTERNET, http://www.knooppunt.be/~fel.

LEUVEN
Esperanto 2000
Wij leven mee met de studenten, ons seizoen loopt van september tot juni. De woensdagavond is onze vaste avond (met verschillende cursussen). „Laborvespero" op de 1ste en 3de woensdag en op de 2de woensdag van de maand ons speciaal programma tijdens VESPERO 2000. Start telkens om 19.30 uur in het Cultureel Centrum, Romaanse Poort, Brusselsestraat 63 (bij het ziekenhuis).
woensdag 13 nov.: Frans Croon spreekt over DNA en erfelijkheid.
woensdag 11 dec.: Zamenhoffeest met taart, de inhoud van het programma zelf is nog niet bekend.
woensdag 8 jan.: Myriam Van der Steen spreekt over het leven van Ghislain Jacobs.

OOSTENDE
La Konko
De vergaderingen gebeuren in de voormalige stadsschool „Vercamer", Northlaan 14, Oostende-Mariakerke. Inlichtingen bij dhr. Marc Cuffez, tel. (059) 80 85 17.
woensdag 6 nov.: Voordracht over *Monda Turismo* en *IKUE(J)*, en de bijgewoonde congressen door Marc Cuffez.
woensdag 20 nov.: Gespreksavond.
woensdag 4 dec.: Gespreksavond.
woensdag 18 dec.: Dia-voordracht over „Expeditie naar Iran".

ROTTERDAM
Esperanto-societo Merkurio
Samenkomsten op de 1ste en 3de woensdag van de maand, uitgezonderd juli-augustus, in Centra Oficejo de UEA, Nieuwe Binnenweg 176, Rotterdam. Aanvang 19.45 uur. Gasten zijn steeds welkom. Inlichtingen bij Piet Schuil, tel.: (010) 416 14 49.
woensdag 6 nov.: Spreekwoorden.

TIENEN
La Hirundo
Clubprogramma elke laatste maandag van de maand van 19.30 tot 21.30 u. in de lokalen van de 214de FOS, „De Klimop", Donystraat 8 te Tienen. Inlichtingen over het programma kan je krijgen bij Bert Boon, Merelhof 8, 3000 Tienen. Tel.: (016) 81 52 46. Gasten zijn steeds welkom.
maandag 11 nov.: Congres van de Skolta Esperanto-Ligo in Tienen met Algemene ledenvergadering. Binnen- en buitenlandse gasten zijn welkom. Het programma wordt op verzoek toegestuurd.
maandag 18 nov.: Vanaf 19.00 u. info-avond over de Basiscursus Esperanto (Cseh-methode) die start op 4 januari 1997.

TURNHOUT
Kampina Esperanto-Asocio
Inlichtingen: Kampina Esperanto-Asocio, Daniel Van Herpe, Koningin Fabiolalaan 2, 2360 Oud-Turnhout, tel.: (014) 45 13 29 of (voor de cursus in de De Warande) tel.: (014) 41 94 94.

FLEJA
Flandra Esperanta Junulara Asocio
Leden van FLEJA komen geregeld samen op onderling afgesproken momenten en plaatsen. Inlichtingen: Ilja De Coster, tel.: (09) 227 86 64.

Contactadressen van groepen

AALST *La Pioniro*, H. Dossche, Asserendries 103, B-9300 Aalst, tel.: (053) 70 17 89.
ALKMAAR Hans ten Hagen, Middenweg 587, NL-1704 BH Heerhugowaard, tel.: (072) 571 79 18.
ALMELO G.C.A.M. Dercks, Ootmarsumsestraat 47, NL-7607 AX Almelo, tel.: (0546) 819403.
AMERSFOORT W.P. Roelofs, Vosseveldlaan 16, NL-3768 GM Soest, tel.: (035) 601 54 73.
ANTWERPEN *La Verda Stelo*, p/a Frankrijklei 140, B-2000 Antwerpen, tel.: (03) 234 34 00. — *Progressief Esperanto Forum*, Jacques Schram, Hof ter Bekestraat 49, 2018 Antwerpen. Tel.: (03) 237 86 02.
BERINGEN T. Geerdens, Schomstraat 53, B-3582 Beringen, tel.: (011) 43 30 78.
BEVERWIJK *Stelrondo* N. Moerbeek-Bartels, Zwaansmeerstraat 48, NL-1946 AE Beverwijk, tel.: (0251) 23 10 79.
BRUGGE *Paco kaj justeco* G. Maertens, Prins Leopoldstraat 51, B-8310, St.-Kruis-Brugge, tel.: (050) 35 49 35.
BRUSSEL E. Van Damme, Albert-I-straat 44, B-1703 Schepdaal, tel.: (02) 569 17 83.
DEN HAAG *Internationaal Esperanto-Instituut (IEI)* Riouwstraat 172, NL-2585 HW Den Haag, tel.: (070) 355 66 77. — (TANEF) G. van der Horst, Hengelolaan 1158, NL-2544 GT Den Haag, tel.: (070) 366 65 47.
DEN HELDER Esperanto-klubo Den Helder, Postbus 140, NL-1780 AC Den Helder.
DEURNE (TANEF) E. Spitaels, tel.: (03) 658 74 20.
DEVENTER J.S. Douma, Rembrandtkade 177, NL-7412 HL Deventer, tel.: (0570) 61 83 04.
EINDHOVEN R. Bossong, Floraplein 23, NL-5644 JS Eindhoven, tel.: (040) 211 41 62.
ENSCHEDE (NEJ-sekcio) De Vluchtestraat 1-402, NL-7423 BE Enschede, tel. (053) 433 26 40.
GENK W. Minnen, Loskaaistraat 6, B-3600 Genk, tel.: (089) 35 07 13.
GENT *La Progreso* Katja Lödör, Peter Benoitlaan 117, B-9050 Gentbrugge, tel.: (09) 230 16 77.
GRONINGEN Esperantocentrum, Peizerweg 68-47, NL-9726 JM Groningen. — *NUFARO* Arubastraat 12, NL-9715 RW Groningen, tel.: (050) 577 59 54.
HAARLEM-HEEMSTEDE *Komprenado faras pacon* C. Duivenvoorden-Kors, Kamerlingh Onnesstraat 40, NL-2014 EM Haarlem, tel.: (023) 524 57 13.
HASSELT M. Aerts, Lazarijstraat 122, B-3500 Hasselt, tel.: (011) 25 34 67.
HELMOND Toine Gremmen, Nassaustraat 3, 5707 HL Helmond, tel.: (0492) 54 44 72.
'S HERTOGENBOSCH S. Bosga, Rijzertlaan 46, postbus 2141, 5202 CC 's Hertogenbosch.
HILVERSUM A.J. Middelkoop, Jonkerweg 11, NL-1217 PL Hilversum, tel.: (035) 624 33 20.
HOUTHALEN Alfons Lijnen, Grote Baan 156, B-3530 Houthalen, tel.: (011) 52 20 74.
KALMTHOUT *La Erikejo* W. De Smet, Hertendreef 12, B-2920 Kalmthout, tel.: (03) 666 99 49.
KAPELLE *Zelanda Esperanto-grupo* Sally en Dies Krombeen, Juffersweg 4 B, NL-4421 JB Kapelle, tel.: (0113) 34 15 63.
KORTRIJK *La Konkordo* P. Glorieux, Werkenstraat 56, 8610 Werken, tel.: (051) 56 90 30 — Jean-Pierre Allewaert, Tarwelaan 10, 8500 Kortrijk, tel.: (056) 20 07 96.
LEUVEN *Esperanto 2000* Roger Goris, Rue Ménadastraat 44, 1320 Hamme-Mille, tel.: (010) 86 01 12.
LIMBURG Albert Claessen, Zonnebloemstraat 13, B-3590 Diepenbeek, tel.: (011) 32 36 03. — Jos Vandebergh, Ambachtstraat 39, B-3530 Houthalen-Helchteren, tel.: (011) 52 19 43 (kantoor).
MIDDELBURG zie KAPELLE
NIJMEGEN *Esperantoclub Zamenhof* G.H.M. Wulfers, Lindanusstraat 16, NL-6525 PV Nijmegen, tel.: (024) 355 15 05. — *NEJ-sekcio* Jacob Canisstraat 2, NL-6521 HL Nijmegen, tel.: (080) 22 26 95.
OOSTENDE *La Konko* Marc Cuffez, Elisabethlaan 295, B-8400 Oostende, tel.: (059) 80 85 17.
ROESELARE zie KORTRIJK
ROTTERDAM J. Quispel, Maarland 4, NL-3075 JV Rotterdam, tel.: (010) 419 82 01. — *Merkurio* P. Schuil, Viskaarweg 145, NL-3192 DM Hoogvliet, tel.: (010) 416 14 49.
TERNEUZEN *Zeland-Flandruja Esperanto-Grupo* J. den Toonder, Axelsestraat 6, 4537 AJ Terneuzen.
TIELT zie KORTRIJK
TIENEN B. Boon, Merelhof 8, B-3300 Tienen, tel.: (016) 81 52 46.
TURNHOUT Daniel Van Herpe, Koningin Fabiolalaan 2, 2360 Oud-Turnhout, tel. (014) 45 13 29.
VOORBURG *Esperantogroep Voorburg*, M.H. Erasmus-van Zadelhoff, Laan van Oostenburg 40, NL-2271 AP Voorburg, tel.: (070) 38635 29; — D. Ederveen: tel.: (070) 386 66 53.
WIJLRE *Esperantogrupo Marnolando* Tienbundersweg 38, NL-6321 CR Wijlre, tel.: (043) 450 12 48.
ZAANDAM *Esperantocentrum* PB 433, NL-1500 EK Zaandam, tel.: (075) 616 69 31.

MEDEMENSELIJKHEID

Zienderogen

Het wordt wel eens uit het oog verloren, maar ook in de Esperantowereld is er daadwerkelijke steun voor de minstbedeelden en gehandicapten in onze wereld. Zo is er bijvoorbeeld een zeer actieve beweging van blinde esperantisten. De actie Zienderogen, bezield door Jacques Tuinder in Nederland, is al 30 jaar actief voor hulp aan blinden en slechtzienden in de derde wereld. In een rapport dat ons onlangs bereikte, lezen we:
„[...] U heeft er geen idee van wat er zo allemaal hier in de bus valt. Zo komen er dagelijks brilrecepten uit Madagascar, Togo, Benin, Tanzania, enz.
Het Medisch Comité Nederland-Viëtnam dat bezig is mobiele operatieteams op te zetten in de strijd tegen staar, vraagt aandacht voor mevrouw Bao en duizenden van haar lotgenoten. [...] Wij steunen het MCNV graag. [...]
Zienderogen probeert ook het Helen Keller Instituut voor Doven en Doofblinden in Bombay (India) te helpen. [...] Al eerder dit jaar gaven we steun aan het Blindeninstituut in Tuzla (Bosnië).
Van Ramazan Kabashi van het Blindeninstituut in Tirana (Albanië) ontvingen we een dankbrief.
Op dit moment zijn Kees Verheul en andere helpers van de stichting Hoop voor Albanië in Ghramsh om bij het ziekenhuis een Optisch Centrum op te zetten. Het machinepark, inclusief tienduizenden monturen en glazen, hebben we al dank zij uw steun bij elkaar."
Informatie over de actie Zienderogen kan je krijgen van Jacques Tuinder, Henegouwenlaan 35, NL-1966 RH Heemskerk, Nederland.

De kranten verslaan

Wellicht voelt menig lezer zich geregeld geroepen te reageren op bepaalde krante-artikelen. Het meeste effect zullen we echter bereiken, wanneer reacties in gecoördineerde samenwerking gebeuren. Germain Pirlot is een ervaren rot in dat vak. Het is daarom aangewezen om hem te raadplegen of over de eigen actie te informeren.
Goede voorbeelden en suggesties kunnen in voorkomend geval een plaats vinden in *Horizontaal*.

De Vlaamse Esperantobond propageert niet alleen het Esperanto in Vlaanderen maar is op internationaal vlak ook een gerenomeerd uitgever van Esperantoboeken. Hier volgt een keuze uit zijn uitgaven. In de prijs is BTW inbegrepen, de verzendingskosten worden afzonderlijk vermeld.

Proza (oorspronkelijk in Esperanto)

La aventuroj de ŝpar- kaj alia porketoj, Rik de Roover. Du ŝtonaj porketoj iĝas vivaj kaj spertas ĉiajn aventurojn. Romaneto en facila lingvo, taŭga por geknaboj kaj komencantoj. **Prezo: 120 + 30 fr.**

Jaĥto veturas for kaj veturigas la morton, Deck Dorval. „Mi kore invitas vin al agrabla surmara vojaĝo, enŝipe de mia privata jaĥto Marfalko." Ĉu vi kredus, ke tia mesaĝo ekmovas aventuron en kiu komplika krimo estas solvenda? Legu pri la solvo de la enigmo fare de Ksavero Kant! Agatha Christie revenis sub pseŭdonimo! **Prezo: 360 + 58 fr.**

Kazinski venas tro malfrue, Deck Dorval. Kial stabilanima kaj persistema viro, sukcesa inĝeniero, faras murdon? Kaj, se li decidas fari ĝin, ĉu li estos sufiĉe inĝenia, ĉu li ekzakte kalkulos sian ŝancojn, elektos la rimedojn kaj zorge kaŝos la spurojn por fari murdon sen misoj, kaj tiel trompas la famkonatan inspektoron Ksavero Kant? **Prezo: 420 + 58 fr.**

Kolera afero, Ronald Cecil Gates. Mallonga krimromano en flua ĉiutaga Esperanto, de la aŭtoro de La septaga murdenigmo. Nova murdo okazis sur la tereno de granda Aŭstralia universitato. Ĉu oni sukcesos solvi ĝin? **Prezo: 210 + 30 fr.**

Kromosomoj, Lorjak. Ĉu murdinstinktoj estas heredeblaj aŭ ne?Jen la ĉefa temo de tiu ĉi libro. Sed ne tro fidu la seriozecon de la temo. Lorjak ja estas iele Schwartz-disĉiplo kaj humuro do certe ne mankas! **Prezo: 270 + 30 fr.**

Morto de sciencisto, Ronald Cecil Gates. Krimromano en flua ĉiutaga Esperanto. Denove okazis murdo en granda aŭstralia universitato. La enketon la leganto povas sekvi kun granda interesiĝo. **Prezo: 210 + 30 fr.**

Murdo en Esperantujo, Daniel Moirand. Kviete fluetas la kluba vespero, kiam subite malfermiĝas la pordo kaj envenas nekonata viro. Kiam li atingas la tablon, li teren kolapsas. Morta! Pro tiu okazaĵo leŭtenanto William Hammerkopf eniras la Esperanto-mondon. Ĉu li trovos tie nur morton kaj pereon? **Prezo: 390 + 58 fr.**

Nigra Magio, Deck Dorval. Dum ŝtorma pluvplena vespero aŭto paneas. Sinjorino Barnaŝ, klarvidantino, unu el la kvar pasaĝeroj, eksentas la ĉeeston de malbonaj spiritoj... Jen la scenaro por enigmo solvenda de la juna detektivo Ksavero Kant. Romano kun relative multaj neologismoj. **Prezo 540 + 58 fr.**

La septaga murdenigmo, Ronald Cecil Gates. Krimromano en flua, ĉiutaga Esperanto. Murdo okazis sur la tereno de granda aŭstralia universitato. La aŭtoro ne nur sukcesas kapti vin per la mistero de la rakonto, sed krome bele priskribas la universitatan vivon kiu en Aŭstralio multe malsimilas alilandajn situaciojn. **Prezo: 210 + 30 fr.**

Sub influo de alkoholo, J. Herbert Sullivan. 12 rakontoj de la aŭtoro de La vualo de l' tempo. **Prezo: 210 + 30 fr.**

Tempo fuĝas, William Auld (red.). 25 rakontoj el la internacia magazino MONATO de diversaj aŭtoroj. La rakontojn elektis William Auld. **Prezo: 600 + 30 fr.**

Urd Hadda murdita! Deck Dorval. Teatro-direktoro vespermanĝas en sia hejmo kun tri eminentaj aktoroj, amikoj liaj. Subite li estas mortigita. Unu el la tri amikoj do devas esti la murdinto. Kiu solvos la problemo unue? **Prezo: 480 + 58 fr.**

Vojaĝoj finiĝas, amantoj kuniĝas, Manjo Austin. Kiam denove edziniĝas ŝia patrino kaj ili translokiĝas al nova hejmo, malfermiĝas por Maureen nekonata mondo plene de novaj samfamilianoj. Ekiro en la profesian vivon eĉ plimalfaciligas la ŝanĝon. En rakonto, kiu sursceniĝas en irlanda ĉirkaŭaĵo, ni sekvas ŝian kreskon al adolteco. **Prezo: 330 + 30 fr.**

Proza (vertaald)

Dirdri kaj la filoj de Usnaĥ, Adriaan Roland Holst. Mallonga romano inspirita de Keltaj elementoj, kiu disvolviĝas en Irlando. Ĝi estas perleto sur la krono de la Nederlanda literaturo, majstre tradukita de Christian Declerck. **Prezo: 210 + 18 fr.**

La ludanta lumo, Leopold Vermeiren. 5 erotikaj rakontoj de famkonata patro de la Ruĝa Kavaliro. Ne por infanoj. **Prezo: 450 + 30 fr.**

La nuda feino, Leopold Vermeiren. Ok erotikaj rakontoj. La etoso de la tuta verko: erotika, poezia, milde ironia, fantaziplena, kaŭzas, ke la legado estas vera ĝuo. **Prezo: 450 + 30 fr.**

Toneel

Oktavia, Seneca, tradukita de Gerrit Berveling. Nerono – imperiestro de Romo, historie sufiĉe konata pro krueleco kaj frenezeco – ankaŭ en sia familia rondo kaŭzis tragediojn. Tion montras tiu ĉi teatraĵo en kiu repudiita edzino kontraŭas konkubinon. **Prezo: 180 + 18 fr.**

Poëzie (origineel)

Dolĉe-amare, Emile Van Damme. Poemaro pri la naturo, la viv-medio, la psika sano de la homoj per ĉiutagaj vortoj kiuj tuj trafas la kernon. Pri ĝi skribis William Auld: „Tiuj ĉi poemoj rekte trafis min sur la stomaknervoj – t.e. ili forte efikis al mi pro sia forta interplekto de vizio, simbolo kaj formo.". **Prezo: 240 + 18 fr.**

El sisma zono, Mikaelo Giŝpling. La unua poemaro de tiu ĉi rusa poeto en kiu li prikantas plej diversajn temojn: naturo, famaj verkistoj aŭ literaturaĵoj, morto, homaj sentoj, milito, infanaĝo, amikeco kaj perdita amo; kun enkonduka antaŭparolo de William Auld. **Prezo: 300 + 30 fr.**

Kanto pri Minotaŭro, Gerrit Berveling. Bunta serio de poemoj de tiu ĉi juna aŭtoro, kun tre laŭda enkonduko de Marjorie Boulton. **Prezo: 450 + 30 fr.**

Meznokto metropola, Krys Ungar. La unua poemaro de tiu ĉi elstara poetino. Meditoj pri paco, patrineco... La poemaro ricevis multajn laŭdajn recenzojn.**Prezo: 390 + 30 fr.**

Plena poemaro, Eŭgeno Miĥalski. La plena poezia verkaro de tiu ĉi rusa aŭtoro, kiun forte influis la komunisma idearo. Ampleksan enkondukon al la poemaro verkis Krys Ungar. **Prezo: 570 + 30 fr.**

Sub la signo de socia muzo, William Auld (red.) Antologio de poemoj kaj eseoj, redaktita de William Auld kaj Stefan Maul. Ilustraĵoj de Georgo Kamaĉo. Pli ol 50 poetoj festis la centjariĝon de Esperanto pere de tiu ĉi antologieto. **Prezo: 390 + 30 fr.**

Ŝirpecoj (anstataŭ monumento), Christian Declerck. Poezia erotika monumento de Christian Declerck starigita por siaj kvar amantinoj. La poemaro enhavas plurajn konvinkajn poemojn, precipe kelkajn kiuj esprimas la doloron pri disiĝo kaj soleco. **Prezo: 420 + 30 fr.**

Vojaĝoj kaj aliaj poemoj, Edwin de Kock. La libro rilatas precipe al travivaĵoj kaj meditoj, kiam en 1985 la aŭtoro veturis tra Eŭropo. La verko postulas tempon kaj grandan atenton, sed kompense riĉigos vian kulturan nivelon kaj vorttrezoron. **Prezo: 390 + 30 fr.**

Vortaj (a)ludoj, Stefan Maul. Spritaj kaj satiraj poemoj kaj eseetoj de la redaktoro de MONATO kiuj ilustras la eblecojn de Esperanto en luda, metafora kaj eksperimenta kampoj de la lingvo-uzado. **Prezo: 180 + 30 fr.**

Esperantologie

Beletro, sed ne el katedro, Gaston Waringhien. Ĉu vere ekzistas Esperanto literaturo? Ĉu eĉ ekzistas esperanta literaturscienco? La nestoro de la Esperantaj literaturistoj instruos en agrabla, klara prilaborita stilo, pri la atingaĵoj de Esperantaj verkistoj. **Prezo: 630 + 58 fr.**

La intereso kaj utilo de komuna interlingvo, 11 eseoj altnivelaj pri Esperanto kaj interlingvistiko fare de diversaj elstaraj aŭtoroj. **Prezo: 300 + 30 fr.**

Materialoj pri la nuna uzado de la akuzativo, Daniel Moirand. La libro klarigas la uzadon de la akuzativo kiel oni kutimas renkonti ĝin ĉe bone konataj kaj nuntempaj aŭtoroj. **Prezo: 630 + 58 fr.**

1887 kaj la sekvo, Gaston Waringhien. Dudek kvin artikoloj kaj prelegoj de Gaston Waringhien kiuj rilatas al la historio de nia lingvo, al la lingvo kaj stilo de Zamenhof, al la farado de vortaroj, al neologismoj, ktp. **Prezo: 630 + 58 fr.**

Nia Fundamento sub lupeo, G.F. Makkink. La titolo sufiĉe klarigas la esencon de tiu ĉi verko. **Prezo: 420 + 30 fr.**

Woordenboeken

Deklingva manlibro pri politiko, Stefan Maul. Enciklopedio pri ĉiaj nuntempaj terminoj pri la politika vivo, kun traduko en 10 lingvoj. **Prezo: 390 + 58 fr.**

Gerda malaperis – Vortlisto/Woordenlijst, Vortareto Esperanto-Nederlanda pri la vortoj kiuj estas uzataj en la romaneto de Claude Piron „Gerda malaperis". **Prezo: 60 + 18 fr.**

Nederlands-Esperanto-Nederlands, A.J. Middelkoop. Vortaro dudirekta Nederlanda-Esperanto, la plej kompleta momente havebla en la merkato. **Prezo: 550 + 58 fr.**

Proveldono de Komerca Terminaro, Hans Wiersch. Terminaro seslingva (franca, angla, germana, hispana, itala, Esperanta) kun indekso. **Prezo 420 + 58 fr.**

Cursussen en studies

ABC-gramatiko de Esperanto, Ch. De Vleminck kaj E. Van Damme. Moderna Esperanto-gramatiko en kiu lernantoj povas facile trovi respondon pri ajna gramatika problemo. La temoj estas ordigitaj alfabete. **Prezo: 1200 + 70 fr.**

Gramatika ABC-mempraktikilo, Ch. De Vleminck kaj E. Van Damme. Alloge moderna lern- kaj instru-ilo, uzebla kune kun „ABC-gramatiko de Esperanto". La gramatika libro enhavas la teorian parton al kies klarigoj ĉiam aludas la referencoj de la mempraktikilo. La unuopaj gramatikaj problemoj praktikeblas plurnivele per travideblaj, bone aranĝitaj ekzercoj. Modeloj enkondukas la laboron, plurloke desegnaĵoj ilustras kaj vigligas la paĝojn. **Prezo: 690 + 58 fr.**

La diabla cirklo, Eckard Woite. Pri organizo kaj efikeco de la Esperanto-movado. **Prezo: 133 + 18 fr.**

Proponaro por la Esperanto-informado, Marcus Sikosek. Kiel efike varbi por Esperanto? Kelkaj eroj el la enhavolisto: Iom pri la historio, La facileco de Esperanto, Lingvistoj kaj Esperanto, Literaturo, Kial Esperanto ne „venkis", Neesperantistaj organizaĵoj kaj Esperanto, Planlingvaj aspektoj. **Prezo: 180 + 30 fr.**

Esperanto programita, Hermann Behrmann. Kurso por memstudado, konsistanta el dika libro, sonkasedo aŭ kvar diskoj, kaj vortaro Esperanto-Nederlanda kaj Nederlanda-Esperanto. **Prezo: 1525 + 70 fr.**

Diverse boeken

Al la tero returne, Gilbert R. Ledon. La homo forgesis, ke la naturo ne apartenas al ĝi, sed ke ĝi apartenas al la naturo... Sekvas praktikaj ekzemploj de ĉi tiu nepra kaj urĝa savo. **Prezo: 210 + 30 fr.**

Humuro laŭ skota maniero, Andrzej Pettyn. 150 ŝercoj pri skotoj, kunigitaj de la fama ĵurnalisto de Pola radio, **Prezo: 270 + 30 fr.**
kun 3 kasedoj. **Prezo: 720 + 58 fr.**

Internacie kuiri, Maria Becker-Meisberger. Ducenton da internaciaj receptoj vi trovos en la kuirlibro por frandemuloj. **Prezo: 570 + 58 fr.**

Manlibro pri ĵurnalismo, Stefan Maul. Tiu ĉi libro kontentigas la bezonojn kaj dezirojn de verkantoj kaj redaktantoj, aŭtoroj kaj ĵurnalistoj amatoraj kaj profesiaj. Ĝi prezentas tutan faskon da informoj kaj konsiloj pri informado, verkado, redaktado kaj eldonado. **Prezo: 210 + 30 fr.**

Servisto de l' ideo, Hans Jakob. Historio de Esperanto kaj de Universala Esperanto Asocio (UEA) verkita de la iama direktoro de UEA, Hans Jakob. **Prezo: 599 + 30 fr.**

Ŝanco por feliĉo, Phil Bosmans. Se vi foje estas malĝoja aŭ malgaja, jen libro konsistanta el cento da malgrandaj korvarmigaj tekstoj. Ankaŭ tre taŭga kiel donaco por amiko.
Prezo: 390 + 30 fr.

Voor de computer

Ĉapelilo. Taŭga tekstprilaborilo por verki viajn esperantajn leterojn. Ĝi enhavas diversajn litertiparojn kun la esperantaj literoj, literum-kontrolan programon, vortdividan programon, ktp. **Prezo: 5130 + 58 fr.**

Supersignoj por Windows 3. **Prezo: 120 + 18 fr.**

Macintosh Hypercursus Esperanto. **Prezo: 177 + 16 fr.**

Malgranda kurso HTML, Paul Peeraerts. Nepra informilo por ĉiuj kiuj volas mem krei TTT-paĝojn. **Prezo: 120 + 16 fr.**

Nederlandstalige informatiebrochures

Esperanto, een Europese of Aziatische taal? (Claude Piron)
Esperanto, je vraagt maar. (Claude Piron)
Esperanto vandaag.(Paul Peeraerts)
Naar één taal voor Europa. De toekomst van het Europese Babel. (Mark Fettes)
De propedeutische waarde van de internationale taal Esperanto. (Helmar Frank)
De psychologische reacties op het Esperanto. (Claude Piron)
De sociopolitieke, culturele en pedagogische waarde van het Esperanto. (Edward Symoens) **Prezo: po 60 + 16 fr.**
Prezo por la 7 broŝuroj 395 + 58 fr.